

ZVJEZDANA: MISIJA JADRAN

Predgovor

Digitalni obrazovni paket „Zvezdana: Misija Jadran“ pruža besplatno preuzimanje digitalnih materijala s stranice <https://www.italy-croatia.eu/web/valueplus/library>. Ovaj obrazovni alat stvoren je u sklopu diseminacijskih aktivnosti projekta Interreg VALUE Plus.

Obrazovni paket namijenjen je i prilagođen učenicima osnovne škole kako bi ih senzibilizirao i približio temama povezanim s održivim turizmom, obrazovanjem o krajoliku i očuvanjem kulturne baštine, kao i akcijama koje svaki europski građanin može poduzeti za očuvanje kulturnih i bioloških raznolikosti.

Sadržaj obrazovnog paketa osmišljen je u suglasju s trenutnim potrebama školskih kurikuluma čiji je cilj razvijanje interdisciplinarnih vještina između znanosti, književnosti i građanskog obrazovanja. On pritom povezuje znanstvene i povijesno-kulturne koncepte s europskim ključnim kompetencijama koje predstavljaju osnovne vještine za osobni razvoj učenika, te ih pripremaju za buduću ulogu aktivnog europskog građanina.

Obrazovni paket uključuje niz nastavnih materijala podijeljenih u nekoliko modula: jedan modul za mlađe učenike te 3 modula i 3 nastavne jedinice za učenike četvrtog, petog, šestog, sedmog i osmog razreda, koji se mogu različito integrirati kako bi se sastavio komplet prikladan za različiti broj susreta.

Na spomenutoj poveznici, osim priručnika koji učenici koriste u učionici, moguće je preuzeti program za učitelje i listove za izvannastavne aktivnosti.

Objavljivanje i priprema teksta:

Federica Milioni, Mascia Migliari, Giulia Di Vernieri, Shade Amini, Flavia Amato (Istituto Delta Ecologia Applicata Srl), Elisa Ulazzi (Općina Ravenna), Facchi Alberta i Falezzi Giovanna (Muzeji Veneto), Federica Diamanti (Regija Emilia-Romagna), Elena Brožić i Ugo Toić (Grad Cres), Emili Janko (Općina Medulin), Luna Polić Barović i Mia Kurtović (Grad Dubrovnik), Consiglia Mura (Općina Patù).

Grafički dizajn:

Mattia Maggiore, Mascia Migliari (Istituto Delta Ecologia Applicata Srl)

Ilustracije:

Davide Panizza

Fotografske reference

Freepick, Vecteezy, Pexels, MAR, MUSA, Centro turistico culturale San Basilio, ASVIS archivio città di Dubrovnik. Frantisek Zvardon, Creski muzej

Zahvale:

Zahvaljujemo voditelju projekta Robertu Cantagalliju (Grad Ravenna) te tehničkim referenticama projekta Darii Boldrin i Cristini Barbieri (Istituto Delta Ecologia Applicata Srl), na njihovom doprinosu.

Siječanj 2025

SADRŽAJ

1 Zvezdanino putovanje 4

Kako je nastao turizam.....	5
Prekomjerni turizam: globalni problem	6
Održivi turizam	7
Partnerstvo između turizma i bioraznolikosti	8
Misija održivog putovanja	9

2 Morski krajolici.....11

Kulturna i prirodna baština.....	12
Krajolik i kako ga čitati.....	13
Krajolik i čovjek: glumac ili gledatelj?	14
Glava među zvijezdama	15

3 Zvezdano putovanje 16

Jadransko more: more priča.....	17
Muzej umjetnosti grada Ravenna.....	18
Otvoreni dio Muzeja antičke delte u Comacchiju	20
Muzej soli u Cerviji	22
Mreža kulturnih središta Veneta	24
Veretski arheološki muzej u Patù	26
Muzej pod morem u Medulinu.....	28
Multimedijalni turistički vodič renesansnog Cresa.....	30
Šetnica uz renesansni akvadukt u Dubrovniku	32

4 Savršena unija..... 34

Europa i Europska unija.....	35
EU fondovi i međuregionalna suradnja	36
Projekt VALUE Plus.....	37
Dodatak - Radionica i kviz osobnosti.....	38
Rječnik.....	41
Bibliografija i popis mrežnih stranica/izvora.....	42

Upute za korištenje

Struktura ovog obrazovnog kompleta prati razvoj priče: čitajući o Zvezdaninim pustolovinama, učenici će se upoznati s nizom specifičnih tema vezanih uz održivi turizam i zaštitu kulturne i prirodne baštine. Prije nego što zaronimo u čitanje priče, objašnjavamo ti uokvirene dijelove teksta koje ćeš pronaći unutar ovog nastavnog kompleta:

KLJUČNE RIJEČ

U ovakvim okvirima možeš saznati više **zanimljivosti i informacija**.

OTKRIJ VIŠE (LINK)

U ovakvim okvirima možeš dobiti više online informacija, slušati **glazbu, zvukove i još mnogo toga!**

ZNAŠ LI DA...

U ovakvim okvirima možeš saznati više **zanimljivosti i informacija**.

MEĐUNARODNI DAN

Okviri s kalendarom prikazuju važan datum za pamćenje.

'ADIMO ZAJEDNO

U ovakvim okvirima pronaći ćeš aktivnosti koje možeš raditi **samostalno ili u skupinama**.

1

Zvezdanino putovanje

Jednom davno, postojala je nebeska zvijezda po imenu Zvezdana. Nije bila poput ostalih zvijezda: dok su njezine prijateljice treperile na nebu i pričale priče ljudima na Zemlji, ona je voljela sanjati o skakanju u more. Voljela je gledati velike istraživače, poput Marka Pola i Charlesa Darwina, kako plove u nepoznate zemlje. „I ja želim krenuti na takvo putovanje!“ pomislila je Zvezdana. Tako je jednog dana odlučila napustiti zvezdano nebo i krenuti u nevjerovatnu pustolovinu!

Kako je nastao turizam

Turizam, tj. navika putovanja radi užitka, ima dugu i fascinantnu povijest. Otkrijmo zajedno razvoj turizma!

Stari Rim: najranije oblike turizma prakticirale su bogate rimske obitelji, koje su imale prekrasne kuće izvan grada u koje su se odlazile opuštati tijekom ljeta. **18. stoljeće:** mladi europski plemići običavali su krenuti na dugo putovanje po Europi, poznato kao „Velika tura“, kako bi posjetili važne gradove i otkrili nove kulture, posebno kako bi upoznali bogatu povijesno-umjetničku baštinu klasičnog doba.

19. stoljeće: ovo je stoljeće **rođenja turizma** kakvog danas poznajemo: organizirano putovanje dostupno svima. Počelo je s Englezom **Thomasom Cookom**, koji je došao na ideju organizirati skupna putovanja vlakom, omogućujući i običnim ljudima da putuju na jednodnevne izlete po prihvatljivim cijenama ili duže odmore u Europi, Indiji i Aziji (posljednje samo za bogatije klijente).

20. stoljeće, zlatno doba turizma: s **izumom aviona**, putovanje je postalo brže i pojavila su se nova odredišta, poput tropskih plaža ili velikih gradova. Porastom blagostanja sve je više ljudi imalo vremena i novaca za putovanje.

Danas je, zahvaljujući internetu, planiranje odmora vrlo jednostavno. S nekoliko klikova možete rezervirati letove, hotele pa čak i unajmiti automobil. Osim toga, društvene mreže nam omogućuju dijeljenje naših fotografija i iskustava s prijateljima, potičući i druge na putovanje.

KLJUČNE RIJEČI

TURIZAM

Pojam turizam potječe od francuske riječi *tour*, što znači „tura“, „putovanje“ i odnosi se na „ukupnost aktivnosti koje ljudi obavljaju tijekom svojih putovanja i boravka na mjestima koja nisu njihovo mjesto prebivališta, u razdoblju od najmanje dva dana (minimalno jedno noćenje) do jedne godine, iz razloga odmora, posla ili drugih razloga“, kako je definirala Svjetska turistička organizacija.

TURIST/IZLETNIK

Da bi se neka osoba mogla definirati kao turist mora putovati na mjesto koje nije njezino uobičajeno mjesto boravka i mora istovremeno prenoćiti, tj. ostati barem jednu noć na odredištu.

Izletnik, s druge strane, jest osoba koja putuje iz svog uobičajenog mjesta boravka tijekom dana, bez noćenja na posjećenoj lokaciji.

Pojam „turist“ pojavio se u engleskom jeziku 1800. godine, u francuskom 1803. godine, a u njemačkom 1875. godine. Nedavno se pojam pojavio i u kineskom jeziku, dok u mnogim jezicima još uvijek ne postoji!

RADIMO ZAJEDNO

Ali zašto ljudi vole putovati? Postoji mnogo razloga: otkrivanje novih kultura, opuštanje, sklapanje novih prijateljstava, kušanje različitih jela... Putovanja nas čine boljim i proširuju naše vidike! Na koliko si ti putovanja bio/bila u svom životu? Koje je odredište tvog idealnog putovanja? Nakon razgovora s kolegama iz razreda, navedite sve zajedničke destinacije.

Prekomjerni turizam: globalni problem

Jesi li ikada pomislio/la kakve sve utjecaje može imati turizam?

Zapravo, turizam je pomalo poput biznisa: donosi novac! Mnoge zemlje, posebno one s prekrasnim mjestima poput plaža, planina ili povijesnih gradova, zarađuju puno novca od turista, ali to **nije uvijek pozitivno**. Zamislite da živite u malom primorskom gradiću: dolazi ljetno i odjednom se pojavi tisuće ljudi, plaže postaju pretrpane, cijene rastu i više nema slobodnog mjesta u kafiću. Kada masovni turizam dosegne ekstremne razine i previše turista se nađe na istom mjestu u isto vrijeme, to se pretvara u **prekomjerni turizam**, donoseći sa sobom mnoge kritične probleme:

- **Život se mijenja:** zamislite da živite u gradu koji svi žele posjetiti. Polako, trgovine koje su prodavale stvari za lokalno stanovništvo zamjenjuju suvenirnice i turistički restorani. Cijene nekretnina dramatično rastu i postaje teško pronaći mjesto za život. To se događa kada grad postane previše turistički: potpuno mijenja svoj izgled i stanovnici ga teško prepoznaju;
- **Okoliš pati:** previše ljudi na jednom mjestu znači više otpada, više zagađenja i pretjeranu potrošnju vode. Plaže se pune plastikom, zrak postaje zagađeniji i prirodni resursi se brže iscrpljuju;
- **Hrana više nije ista:** kako bi ugodili svim turistima, restorani počinju pripremati jednostavnija i manje tipična jela. Tako se tradicionalni okusi mijenjaju ili u potpunosti nestaju.

Ovaj problem je vrlo raširen i mnogi gradovi pokušavaju ograničiti broj turista kako bi zaštitili svoju **umjetničku baštinu** i **kvalitetu života** svojih stanovnika. Na primjer, Venecija je pokušala uvesti pristojbu za ulazak kako bi smanjila broj turista u određenim razdobljima godine kada je zabilježena velika posjećenost.

PAROLE CHIAVE

OVERTOURISM (in italiano *iperturismo*)

Svjetska turistička organizacija (WTO) definira ga kao „utjecaj [...] na određite, ili dijelove određite, koji pretjerano i **negativno** utječe na kvalitetu života građana i/ili kvalitetu iskustava posjetitelja“. Prekomjerni turizam se javlja kada kada broj turista premaši fizički ili ekološki kapacitet nekog područja i kada masovni turizam učini određena mjesta neodrživima s ekonomskog i društvenog aspekta.

Održivi turizam

Jedna od najučinkovitijih strategija za suzbijanje pretjeranog turizma je **održivi turizam**, drugačiji način putovanja, s više poštovanja prema okolišu i ljudima.

Održivi turizam ukorijenjen je u širem konceptu **održivog razvoja**, tj. pristupu koji ima za cilj zadovoljiti potrebe sadašnjih generacija bez štete i ograničavanja potreba budućih generacija. To znači živjeti i razvijati se u sadašnjosti bez ugrožavanja budućnosti sljedećih generacija i života na Zemlji. Takav pristup zahtijeva brojne spoznaje, vještine, stavove i vrijednosti koje omogućavaju stvaranje saveza među različitim kulturama i različitim disciplinama znanosti te na taj način mogu doprinijeti miru i prosperitetu za ljude i za naš planet. Održivi razvoj je stoga vrlo širok koncept koji nas, kada se primijeni na turistički sektor, poziva na odgovorno putovanje te smanjivanje negativnih ekoloških i kulturnih učinaka naših odmora.

Kada biramo putovati na održiv način, doprinosimo **zaštiti bioraznolikosti, valorizaciji lokalnih kultura i smanjenju zagađenja**. Birajući ekološki održive smještaje, kupujući lokalne proizvode i koristeći prijevozna sredstva s niskim utjecajem na okoliš, poput bicikla ili javnog prijevoza, postajemo aktivni sudionici održivije budućnosti.

Putovati na održiv način također znači poštivati tradicije i običaje lokalnih zajednica, pridonoseći njihovoj ekonomskoj i društvenoj dobrobiti. To je način za otkrivanje **autentičnog svijeta**, izvan uobičajenih turističkih ruta, te za doživljavanje jedinstvenih i nezaboravnih iskustava.

Održivi turizam nije samo etički izbor, već i **prilika** za otkrivanje novog načina putovanja, sporijeg, svjesnijeg i ispunjenijeg. To je poziv da postanemo građani svijeta, odgovorni i puni poštovanja prema okolišu i kulturama koje susrećemo na putu.

OTKRIJ VIŠE (LINK)

Jeste li ikada čuli za Agendu 2030 za održivi razvoj? Na ovoj [poveznici](#) možete pronaći više informacija o ovoj inicijativi Ujedinjenih naroda.

KLJUČNE RIJEČI

BIORAZNOLIKOST

Ili biološka raznolikost, je raznolikost života prisutnog na Zemlji.

'ZNAŠ LI DA...

ODRŽIVI RAZVOJ

Održivi razvoj je pristup, način života s više poštovanja: zadovoljavamo svoje potrebe danas, ali također mislimo na one koji će doći nakon nas. Važno je ostaviti čist planet za buduće generacije. Održivi razvoj je način usklađivanja zaštite okoliša, ekonomije i života u društvu. Ovaj koncept može se primijeniti na različita područja djelovanja, zbog čega smo identificirali **17 ciljeva održivog razvoja (SDGs)**, zajedničkih ciljeva koje treba postići i koje možeš vidjeti na sljedećem grafičkom prikazu.

27
RUJ

SVJETSKI DAN TURIZMA

Svjetski dan turizma uspostavila je Svjetska turistička organizacija 1980. godine. Posvećen je **globalnom promicanju društvene, kulturne, političke i ekonomske vrijednosti turizma** te njegovom doprinosu ostvarivanju ciljeva održivog razvoja. Na ovaj dan se diljem svijeta organiziraju različite aktivnosti i događanja kako bi se promovirale ove vrijednosti. Više o tome na mrežnoj stranici <https://www.un.org/en/observances/tourism-day>.

Partnerstvo između turizma i bioraznolikosti

Sve više ljudi odlučuje provesti svoje praznike u prirodi, tražeći iskustva koja im omogućuju da se urone u prirodu i opuste. Planinarenje, pješčenje, vodeni sportovi i posjeti nacionalnim parkovima samo su neki primjeri. **Turizam u prirodi** je, doista, u velikom porastu, a s njim raste i potreba za brigom koju turisti moraju posvetiti očuvanju okoliša koji ih okružuje.

Važno je zapamtiti da je **priroda dragocjeno dobro**: prirodni krajolik nije samo lijep prizor za fotografiranje, već je u mnogim slučajevima dom živih bića. U znanosti govorimo o staništu, tj. prirodnom kopnenom ili vodenom okolišu u kojem postoje karakteristike i uvjeti okoliša koji omogućuju život određenim živim bićima. Prirodni krajolik tako postaje, prije svega, naš dom i dom mnogih drugih živih bića!

Gaženje, uznemiravanje divljih životinja te zagađivanje okoliša samo su neki od **negativnih učinaka** koji mogu proizaći iz neodrživog turizma. **Zaštićena područja**, poput nacionalnih parkova, imaju ključnu ulogu u očuvanju **bioraznolikosti**, ali očuvanje prirode je posao svih nas! Stoga moramo biti pažljivi i odgovorni kako bi omogućili budućim generacijama da uživaju u ljepoti prirode baš kao i mi danas.

Kada govorimo o turizmu u prirodi, često se koristi pojam **ekoturizam**, od „eko“ što znači „stanište, prebivalište, prirodni okoliš“. Ekoturizam je „način putovanja u prirodnim područjima, uz očuvanje okoliša i podržavanje dobrobiti lokalnog stanovništva“ (kako ga definira Međunarodno društvo za ekoturizam).

„Nismo naslijedili svijet od naših očeva, već smo ga posudili od naše djece i moramo ga vratiti boljim nego što smo ga našli.“

Barun Robert Baden-Powell
(citirajući staru indijansku izreku)

‘ZNAŠ LI DA...

EUROPSKA POVELJA ZA ODRŽIVI TURIZAM U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA (CETS)

CETS je inicijativa EUROPARC Federacije za provedbu programa dobrih praksi održivog turizma u zaštićenim područjima. Povelja je dobrovoljni instrument između uprave nekog parka, turističkih poduzeća i lokalnog stanovništva. Priroda, turistička poduzeća, turisti i lokalno stanovništvo su usko povezani u postizanju koristi i očuvanju prirodne i kulturne baštine te nastoje usklađivati razvoj i zaštitu okoliša.

Misija održivog putovanja

Jedan od izazova s kojim se svakodnevno suočavamo je kako živjeti i biti dobro, u ravnoteži s okolišem. Odgovornost je svakoga od nas preispitati način na koji kupujemo i trošimo, čak i kada putujemo. Svakodnevnim ispravnim odlukama i **malim ekološki odgovornim gestama** možemo pozitivno utjecati na okoliš. Otkrijmo zajedno koje dobre prakse trebamo primijeniti prije, tijekom i nakon putovanja kako bismo bili **pravi održivi turisti**.

PRIJE PUTOVANJA: KLJUČNA RIJEČ „INFORMACIJE“

Važno je dobro se pripremiti za putovanje: Koji su glavni običaji i tradicije? Koja je tipična hrana koju treba probati? Ovo su samo neka od pitanja koja si često postavljamo kako bismo se **informirali** o povijesti, običajima i tradicijama nove destinacije; pa putovanje tako postaje prilika za **osobni rast i razvoj te kulturnu razmjenu**, a ne samo zabava i razonoda.

TIJEKOM PUTOVANJA: KLJUČNE RIJEČI „POŠTOVANJE“ I „LOKALNO“

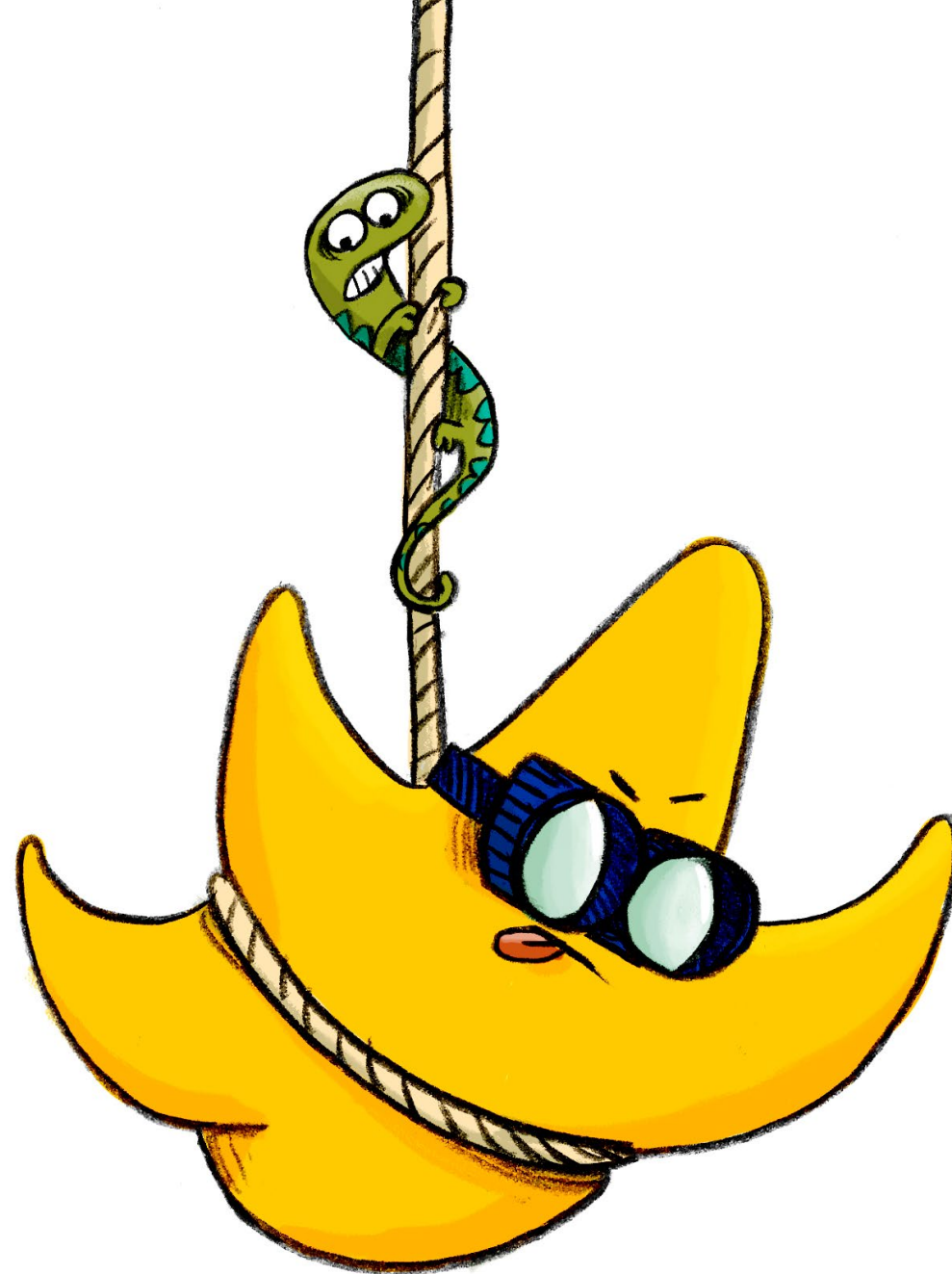
Važno je ponašati se na održiv način i s **poštovanjem prema tradicijama, pravima i vjerovanjima** naroda koji nas ugoste, birajući lokalne aktivnosti (smještaj i restorani, na primjer) smanjujući naš otpad na minimum. Nije slučajno što postoji izreka „zemlja u koju ideš, običaj koji nađeš.“

NAKON PUTOVANJA: KLJUČNA RIJEČ 'UTJECAJ'

Nakon povratka s putovanja često ostajemo **zainteresirani** za ono što smo vidjeli i pokušavamo **dublje istražiti neke od tema** otkrivenih tijekom posjeta. Na taj način možemo obogatiti svoje znanje novim iskustvima i **podijeliti** naše iskustvo s putovanja koje može inspirirati ostale i proširiti svijest o važnosti održivog i kulturno osviještenog putovanja.

RADIMO ZAJEDNO

Svaki učenik nacrtava jednostavan crtež aktivnosti za koju vjeruje da bi mogla biti održiva ili neodrživa. Svaki crtež se zalijepi na ploču ili na plakat, bez pisanja imena autora. Redom, svaki učenik pokazuje na crtež, a ostatak razreda, zajedno s učiteljem, pokušava pogoditi je li to održiva aktivnost ili ne. Onaj tko pogodi mora objasniti zašto misli da je ta aktivnost održiva ili ne. Nakon rasprave, otkriva se tko je nacrtao sliku i otvara se opća rasprava: Koje ste od ovih aktivnosti vidjeli na putovanju?

Posebne misije savršenog turista

Misija 0: Djeluj razumno!

Ovo je temelj svakog dobrog ponašanja u svim situacijama!

Misija 1: Putuj polako i po mogućnosti javnim prijevozom!

Ako možeš, biraj brodove, vlakove, autobuse ili bicikle umjesto aviona (avion zagađuje najviše). Trebat će više vremena, ali ćeš vidjeti više krajolika, smanjiti ispuštanje stakleničkih plinova i uštedjeti nešto novca.

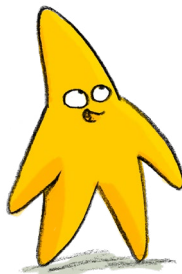
Misija 2: Poštuj kulturu i tradicije lokalne zajednice!

Kada putuješ, ti si gost. Odaberi odjeću koja odgovara mjestu koje posjećuješ i ne pokazuj bogatstvo ako bi to moglo biti u suprotnosti s uvjetima života lokalnog stanovništva. Također, traži dopuštenje prije fotografiranja ili provjeri je li mjesto ili osobe koje želiš fotografirati mogu biti ovjekovječeni.

Misija 3: Podrži lokalne poduzetnike!

Odaberi smještaj u objektima kojima upravljaju lokalne zajednice i restorane koje vode mještani."

Misija 4: Jedi lokalno!

Za svoje obroke birajte tipične proizvode i lokalnu kuhinju. Kada netko od nas kuha svoja tradicionalna jela, osim što koristi lokalne proizvode, uvijek daje najbolje od sebe. Ta će jela sigurno biti i najukusnija!

Misija 5: Štedi lokalne resurse!

Pazi na rasipanje: koristi vodu i energiju umjereno; zapamti da nisu beskonačni!

Misija 6: Reci NE plastici!

Kad god je moguće, ljubazno odbij jednokratne plastične vrećice. Ponesi sa sobom bocu za vodu: u nekim državama postoje fontane s pitkom vodom gdje je možeš napuniti. Ova rješenja smanjit će uporabu jednokratne plastike.

Misija 7: Poštuj prirodu!

Ako ideš na izlet u prirodu, nemoj je uništavati, pazi da ne ostavljaš smeće, nemoj uzimati pijesak s plaže i nemoj hraniti divlje životinje osim pod vodstvom stručnjaka. Ne kupuj suvenire izrađene od zaštićenih životinjskih dijelova poput bjelokosti, oklopa kornjača ili zuba morskog psa, jer kupnjom potičeš lov i ubijanje tih životinja. Ako možeš, biraj smještaj koji poštuje okoliš.

Morski krajolici

Zvezdana je vrlo brzo letjela prema Zemlji, njoj najbližem planetu, i odabrala posebno more: Jadransko. Oceani i druga mora činili su joj se prevelikima, dok je ovo, Jadransko more bilo maleno i ugodno, savršeno za mladu znatiželjnu zvijezdu poput nje. Kada se približila, otkrila je nešto nevjerovatno: more je bilo puno zvijezda! Bile su to morske zvijezde, prekrasna i šarena stvorenja. Zvezdana im se predstavila, i ispričala im svoj san o životu pod vodom.

Jedna od njih uplašeno ju je upitala: „Ali, ali... jesi li ti asteroid koji je pao s neba?“ i pobjegla. Ostale zvijezde su se smijuljile i rekle joj da zvijezda poput nje nikada ne bi mogla živjeti s njima, jer bi u moru izgubila svoj sjaj. Iako se njezin san činio nemogućim, Zvezdana nije odustala. Počela je istraživati Jadran, tražeći način kako živjeti u moru.

Kulturna i prirodna baština

Svaki narod ima jedinstvenu povijest, s posebnim tradicijama i običajima. Baš kao što je svaki od nas različit, tako je i baština svakog naroda različita i dragocjena. To je poput skrivenog blaga koje moramo otkriti i zaštititi, predstavljajući svakoga od nas.

S **Konvencijom o zaštiti kulturne i prirodne baštine**, usvojenom 1972. godine, UNESCO je definirao koncept „Svjetske baštine“ stvaranjem **Popisa svjetske baštine**. Kulturna i prirodna dobra uključena u Popis pripadaju svim narodima svijeta, bez obzira na teritorij na kojem se nalaze.

U kulturnu i prirodnu baštinu spadaju:

Prirodna dobra prirodni spomenici, geološke formacije, prirodna područja...

Kulturni krajolik: zajedničko stvaranje čovjeka i prirode

Materijalna dobra: spomenici, arheološka nalazišta, umjetnička djela, arhivi...

Nematerijalna dobra: tradicije, festivali, dijalekti, kazališni oblici...

'ZNAŠ LI DA...

KULTURA

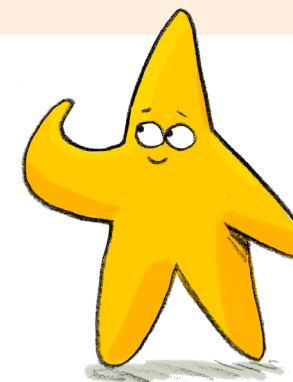
modo di vivere Kultura je izraz našeg **načina života** i odražava **raznolikost** naših tradicija, **običaja** i vrijednosti. Kultura uključuje jezike koje govorimo, umjetnosti i mjesta gdje se izražavaju, arhitekturu naših zgrada, obrazovanje i mnoštvo drugih stvari. Otkrivanje vlastite kulture i kulture drugih omogućuje nam da se bolje upoznamo i živimo zajedno. Znaš li da se svake godine odabire nekoliko europskih gradova za **Europske prijestolnice kulture**?

'ZNAŠ LI DA...

UNESCO

Unesco - Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu, jest organizacija Ujedinjenih naroda stvorena za promicanje **mira i razumijevanja među državama kroz obrazovanje, znanost, kulturu, komunikaciju i informacije**. Njezin Ustav je potpisan 16. studenog 1945. godine, nakon nasilja i ogromnog gubitka života uzrokovanog svjetskim ratovima.

Krajoblik i kako ga čitati

Kako bismo upoznali i razumjeli krajoblik, važno je **naučiti kako ga čitati**! Ovo čitanje može se odvijati kroz uzastopne faze koje se često isprepliću, ovisno o čitatelju.

Krajoblik se može **čitati i tumačiti** na četiri načina:

1. **doslovno: „što vidim“** -> analiza materijalne dimenzije krajoblika, kojom se prepoznaju različiti **elementi krajoblika** na temelju našeg iskustva i našoj emocionalnoj vezi s mjestima koja nas okružuju;
2. **izvedeno: „što mi prenosi“** -> analiza osjeta i osjećaja koje budi u nama i drugima. Ovo čitanje usredotočuje se na **značenja i vrijednosti koje krajoblik donosi**, na temelju našeg iskustva i našoj emocionalnoj vezi s mjestima koja nas okružuju.;
3. **interpretativno: „zašto je tako“** -> s onim što smo naučili u prve dvije faze, ova analiza nam omogućuje procjenu **problema i mogućnosti** krajoblika. Možemo reći je li krajoblik lijep ili ružan, ali moramo objasniti zašto. Moramo koristiti stečeno znanje da bi razumjeli je li neki krajobraz u dobrom stanju ili mu treba pomoć;
4. **vremensko: „kako je bio i kako će biti“** -> poput detektiva, možeš tražiti skrivene tragove koji ti govore kako je krajoblik nekada izgledao. Možeš koristiti stare fotografije, ispričane priče i ono što si naučio iz knjiga kako bi razumio kako se krajoblik mijenja tijekom vremena. Tako možeš zamisliti kako je **bio prije** i kako bi mogao **biti sutra**!

'ZNAŠ LI DA...

FIRENTINSKA KONVENCIJA

Europska konvencija o krajobliku, ili Firentinska konvencija, je međunarodni ugovor Vijeća Europe koji promiče **zaštitu, upravljanje i planiranje** krajoblika poticanjem međunarodne suradnje. U ovoj Konvenciji krajoblik je definiran kao dio teritorija kako ga ljudi doživljavaju, a njegov karakter proizlazi iz kombinacije prirodnih i ljudskih utjecaja te njihovih međusobnih odnosa. Dakle, pejzaž se ne promatra samo kao „lijep prizor“, već uključuje i kulturnu komponentu, koja utječe na način na koji se interpretira i prepoznaju njegovi karakteristični elementi. Nadalje, za potrebe očuvanja i zaštite, ne uzimaju se u obzir samo „iznimni“ krajolici, već i svakodnevni krajolici važni za zajednicu koja ih prepoznaje.

MEĐUNARODNI DAN KRAJOLIKA

Međunarodni dan krajoblika organizira Vijeće Europe kako bi proslavilo Firentinsku konvenciju, koja se svake godine održava 20. listopada. Ovaj dan promiče **organizaciju događanja**: izlete, akcije u krajobliku s ciljem dobrog upravljanja, zaštite i valorizacije kroz umjetnost te očuvanje prirode. Svake godine Dan krajoblika ima svoj moto. Pretražite internet i saznajte koji je moto ovogodišnjeg Dana krajoblika!

Krajoblik i čovjek: glumac ili gledatelj?

Definicija krajolika je vrlo složena jer se pojavljuje u geografiji, povijesti, znanosti, ekonomiji, pa čak i arhitekturi. Krajoblik je „okvir“ **okoliša** koji nas okružuje i koji možemo promatrati gdje god pogledamo.

To znači da krajolik može uvijek biti drugačiji te ovisiti i o time tko ga promatra. Isti krajolik različito doživljavaju oni koji su ga stvorili ili izmijenili, oni koji su okruženi njime svaki dan i oni koji ga posjećuju u posebnim prilikama, poput putovanja.

RADIMO ZAJEDNO

Prije nego što se pozabavimo ovom novom temom, postavite predmete na klupu u sredini učionice kako biste predstavili realističan ili imaginarni krajolik. To mogu biti postojeći predmeti koje su odabrali ili izradili učenici. Postavite uokolo preostale klupe: to će biti točke promatranja učenika koji će biti zamoljeni da nacrtaju krajolik iz svojih perspektiva. Aktivnost služi za poticanje subjektivnog i emocionalnog promatranja istog krajolika, izazivajući različite osjećaje. Nakon individualnog rada, usporedite crteže i rezultate svakog učenika, raspravljajući o sličnostima i razlikama.

KLJUČNE RIJEČI

PRIRODNI I ANTROPOGENI ELEMENTI

Prirodni elementi su elementi krajolika koje čovjek nije izmijenio. Neki primjeri su more, planine, brežuljci, šume, močvare, livade, itd.

Antropogeni elementi ili ljudski elementi su elementi krajolika koje je izgradio ili izmijenio čovjek. Neki primjeri su kuće, ceste, brane, zidovi i ograde, tvornice, mostovi, žičare, luke, itd.

Zanimljivo je primijetiti:

- Krajoblik je skup **prirodnih elemenata** (planine, brežuljci, more i oceani, na primjer) i **vidljivih znakova ljudske aktivnosti**, nazvanih **antropogeni elementi** (gradovi, ceste, kuće, itd.), koji su blisko povezani;
- On uključuje **promatrača**, osobu koja ga vidi, osjeća i živi. Krajoblik postaje takvim u trenutku kada ga netko promatra;
- Njegovo promatranje se odvija u određenom **vremenskom razdoblju**. Čovjek, u određenom trenutku, promatra krajolik koji ga okružuje, poput planinskog krajolika koji se vidljivo mijenjao tijekom vremena. Stoga, ono što vidimo u krajoliku rezultat je godina, desetljeća ili čak tisućljeća rada. Vrijeme prirode nije isto što i vrijeme čovjeka.

Glava među zvijezdama

Kako su se naši preci orijentirali? Zamisli da senalaziš u gustom šumi, bez staza, bez znakova. Kako bi pronašao put? Danas imamo sofisticirane **navigacijske** sustave, poput GPS-a (Global Positioning System) i digitalnih karata koje su uvijek pri ruci i vidljive čak i na našim mobilnim telefonima, ali nekada su stvari bile dosta drugačije. Otkako je čovjek počeo putovati, orijentacija je bila ključna, a unatoč tehnologiji, važna je i danas: uvijek je korisno znati kako se orijentirati prirodnim putem, možda tijekom planinarenja po planinama ili na putovanju brodom.

Orijentacija je igrala temeljnu ulogu u povijesti čovječanstva i ponašanju životinja općenito: drevni nomadski i lovačko-sakupljački narodi, kao i migracijske životinje, oslanjali su se na orijentaciju kako bi našli hranu, vodu i sklonište. Ta sposobnost temeljila se na **promatranju prirodnih elemenata** kao što su Sunce, Mjesec, zvijezde i kopneni reljef (planine, otoci, itd.). U nekim slučajevima promatrali su se let ptica i morske struje, ali to nisu bili vrlo precizni sustavi. Prije pojave modernih navigacijskih tehnologija i prije izuma kompasa, nebo je bilo glavni izvor podataka za orijentaciju. Promatranje kako se Sunce kreće tijekom dana i zvijezde tijekom noći, tijekom godine, bilo je poput čitanja velike knjige napisane na nebu. Konkretno:

- **Sunce:** ujutro uvijek izlazi s jedne strane (istok), a navečer zalazi s druge (zapad). Također, ono je poput prirodnog sata, promatrajući sjenu koju baca štap zaboden u zemlju, može se odrediti doba dana te vrlo važno, strane svijeta.
- **Sjevernjača:** u našoj hemisferi, ona je kao veliki svjetionik na nebu, uvijek pokazuje smjer sjevera;
- **Južni križ:** u drugoj hemisferi označava jug.

Za orijentaciju, stoga treba uspostaviti univerzalne i lako prepoznatljive referentne točke: četiri **strana svijeta** točno odgovaraju tim potrebama, a preciznije su to: istok (E), zapad (W), sjever (N) i jug (S).

'ZNAŠ LI DA...

LA BUSSOLA: UNA PICCOLA MAGIA

Kompas je izumljen u Kini prije 1000. godine i prvotno se koristio kao ritualni predmet ili igračka. Kasnije je počeo biti korišten za navigaciju, stvarajući pravu revoluciju: sa svojom iglom koja **uvijek pokazuje sjever**, pomogao je istraživačima i pomorcima da se orijentiraju u svakom dijelu svijeta. No, budite oprezni! Igla kompasa ponaša se kao magnet, ali ne pokazuje uvijek precizni geografski sjever zbog Zemljinog magnetskog polja. Saznajte zašto na poveznici: <https://enciklopedija.hr/clanak/32633>

'ZNAŠ LI DA...

ORIJENTACIJSKO TRČANJE

Orijentacijsko trčanje je sport čiji je cilj završiti – u najkraćem mogućem vremenu – put koji je definiran obveznim prolaskom kroz određene točke, koristeći samo kompas i posebno dizajniranu topografsku kartu. Natjecanja u orijentiranju uglavnom se održavaju u prirodi, u šumama ili parkovima, ali mogu se održati i u povijesnim jezgrama gradova.

3

Zvezdano putovanje

Dok je gradila malu splav, Zvezdana je upoznala znatiželjnu životinju koja se sunčala na suncu u blizini. Bio je to gušter Diomed, koji je često nepozvan ulazio na brodove ljudi gdje je špijunirao rute i navigacijske tehnike: „Savršen suputnik za ovo putovanje!“ pomislila je Zvezdana.

Prva stanica na njihovom putovanju bila je delta rijeke Po, gdje su pronašli blistave mozaike, dragocjene soli i rekonstrukcije drevnih etrušćanskih naselja. Ploveći vodenim putevima, otkrili su mrežu drevnih muzeja opremljenih naprednom tehnologijom posvećenih navigaciji iz etrušćanskog, rimskog i sadašnjeg doba. Nakon toga su otplovili otvorenim morem prema vrhu Italije, koji je nekada bio dom drevnog plemena Mesapa. Ponovno su zaplovili i krenuli prema Hrvatskoj: u gradu Dubrovniku, su bili zadivljeni veličanstvenim akvaduktima, konstrukcijama kojima protiče voda i predivnim ljetnikovcima. Potom su otplovili na Cres. Tamo se pričalo da je moguće putovati kroz vrijeme zahvaljujući posebnom uređaju: „multimedijalnom turističkom vodiču“. Vrativši se u današnje vrijeme, naši putnici odlučili su krenuti prema svojoj konačnoj destinaciji: podvodnom opservatoriju u Medulinu, sigurno da će tamo moći izbliza promatrati stanovnike mora i proučavati tajne morskog života.

Jadransko more: more priča

Jeste li ikada čuli za **Jadransko more**? To je more koje zapljuskuje naše obale i obale mnogih drugih zemalja, a tijekom stoljeća bilo je mjesto velikih pustolovina, razvijene trgovine i epskih bitaka. Zamisli da si Zvezdana i krećeš na putovanje otkrivanja Jadranskog mora. Zahvaljujući našem **VALUE Plus projektu**, detaljno opisanom u četvrtom poglavlju, otkrivamo i promoviramo nova i zanimljiva mjesta koja zaista vrijedi posjetiti. Pridružite se Zvezdani na njezinom putovanju te s njom otkrijte ljepotu tih područja.

Vrsta obale: ravna i pješčana
Dimenzije: duljina oko 800 km, širina od 90 do 220 km
Proširenost: između 40° i 46° sjeverne širine i između 12° i 20° istočne dužine
Površina: oko 132.000 km²
Maksimalna dubina: oko 1.220 m

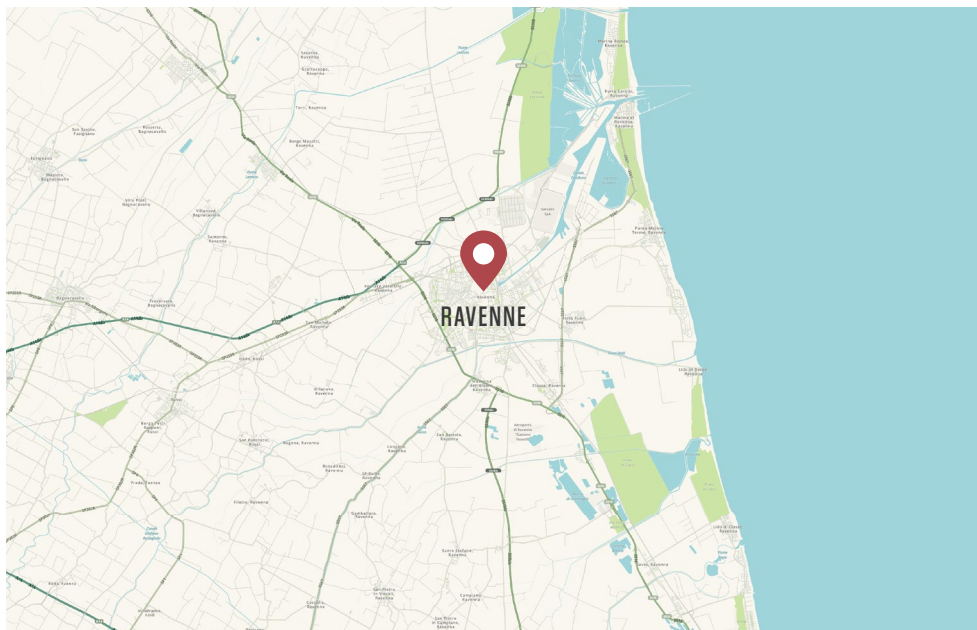
OKVIR RADIMO ZAJEDNO

U sljedećim odjeljcima bit će predstavljena sva područja projekta i za svako od njih bit će definirane ključne riječi održivosti, označene hashtagovima sa „#“. Možeš li prepoznati koje su riječi ponovljene barem tri puta među onima koje predstavljaju održivost u ovim područjima?

Muzej umjetnosti grada Ravenne

Želiš li posjetiti mjesto gdje zidovi pričaju priče o umjetnicima i bogatoj povijesti? **Muzej umjetnosti grada Ravenne**, ili **MAR**, prva je stanica na ovom putovanju: sa svojim porticima i kolonadama, izgrađen je prije mnogo godina i danas smješta prekrasna umjetnička djela od srednjeg vijeka do suvremene umjetnosti.

Što je Umjetnički muzej grada Ravenne?

To je mjesto poput velikog vremeplova koji nas vraća u prošlost. Ovdje se možeš diviti **drevnim skulpturama, šarenim slikama i blistavim mozaicima**, poput onih koji su ukrašavali crkve prvih kršćana. No, on nije samo muzej starih predmeta! Unutra se nalaze i **moderna i suvremena umjetnička djela**, stvorena od strane poznatih umjetnika sa svih strana svijeta. Kao da je muzej most koji povezuje prošlost i sadašnjost. Muzej, zahvaljujući VALUE Plus projektu, „razmišlja“ drugačije od uobičajenih muzeja: zbirke dobivaju **inovativna tehnološka rješenja** poput razvoja aplikacija i valorizaciju vizualnih umjetničkih projekata, potičući uporabu **novih jezika**, bliskih mladima.

Muzej umjetnosti grada Ravenne

Putovanje u prošlost i suvremenost

Ovaj muzej prikuplja umjetnička djela velike vrijednosti: zbirke drevne, moderne i suvremene umjetnosti velikih talijanskih umjetnika u razdoblju između 14. i 21. stoljeća. On je također domaćin **Međunarodnog centra za dokumentaciju mozaika**, koji omogućuje dijeljenje rezultata najnaprednijih znanstvenih istraživanja o ovoj umjetnosti.

Zbirke stoga čuvaju blaga iz prošlosti i suvremenosti: u izložbenim dvoranama nalaze se i šareni suvremeni mozaici međunarodnih umjetnika, koji nam omogućuju otkriti kako je umjetnost mozaika evoluirala tijekom vremena!

**Ključne riječi održivosti: #sporiturizam
#muzejusredprirode #valorizacijakulture
#obrazovanje #novetehnologije**

OTKRIJ VIŠE (LINK)

Kliknite ovdje kako biste otkrili web stranicu [MAR](#).

Kreativne radionice Muzeja umjetnosti grada Ravenne

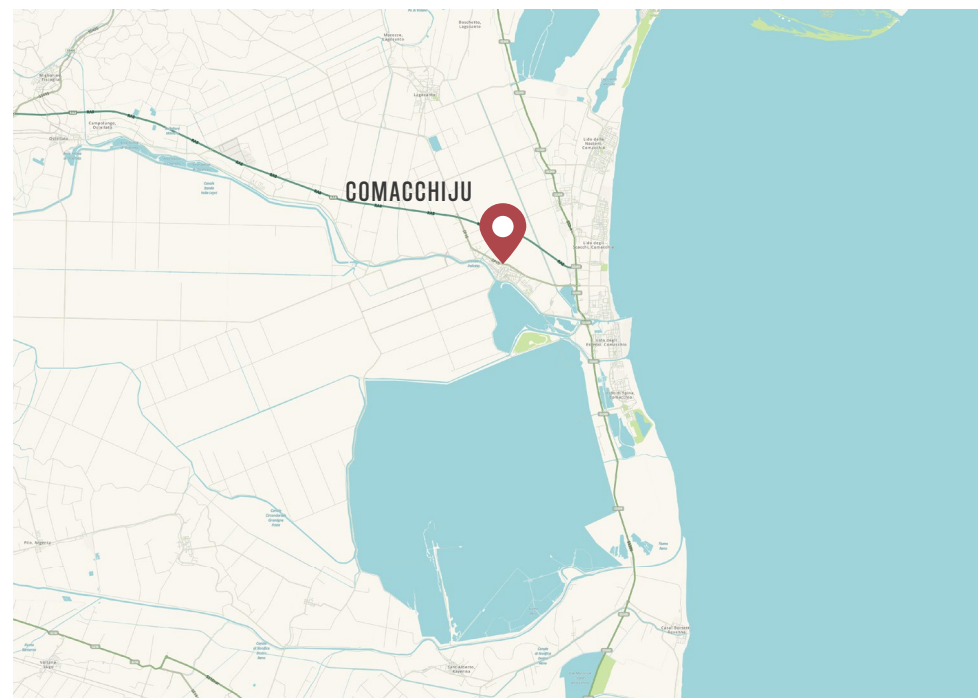
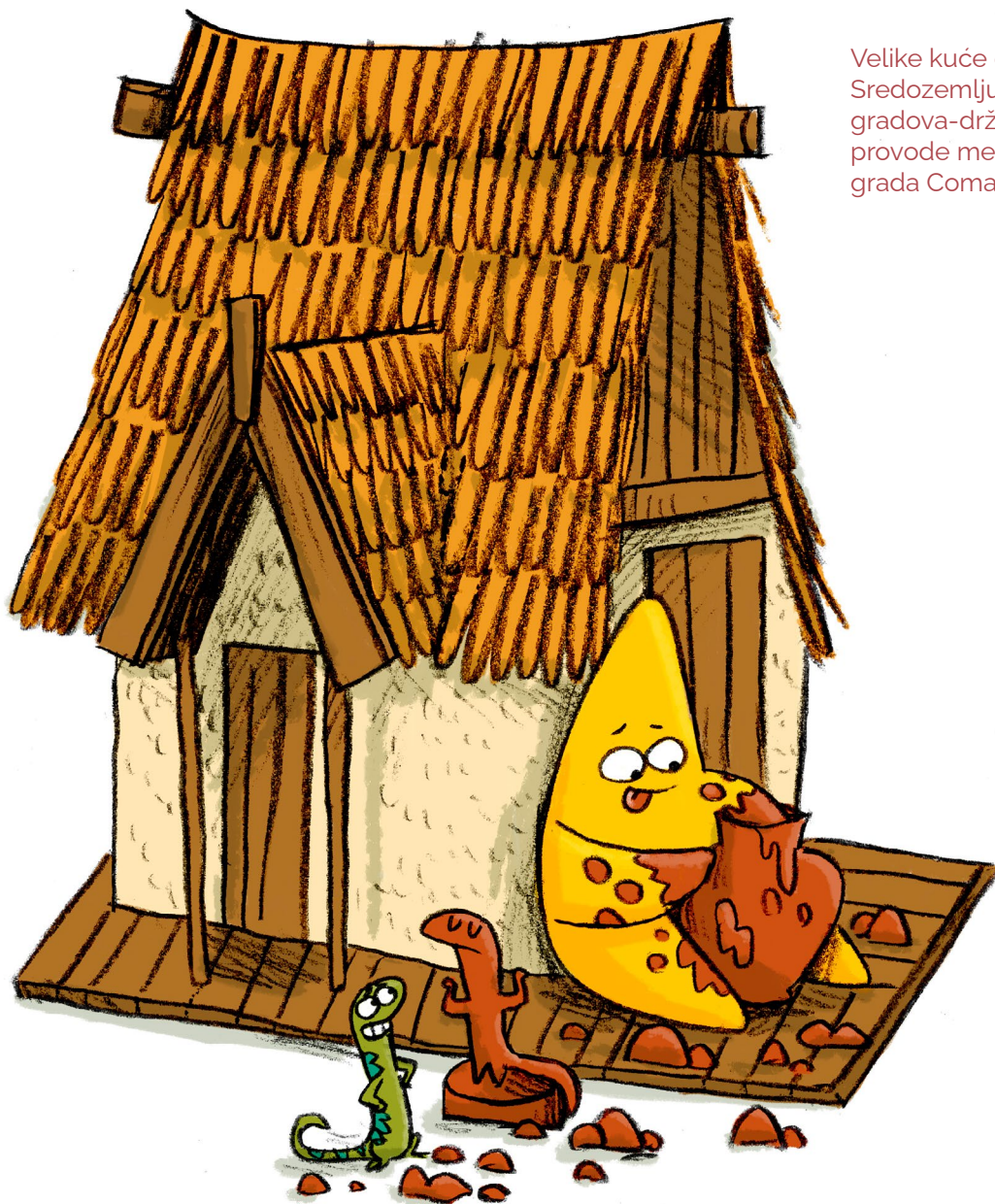
ZNAŠ LI DA...

MOZAICI RAVENNE IZMEĐU PRIRODE I KULTURE

Ravenna ima tisućljetnu povijest umjetnosti i kulture, povezanu s vremenom kada je bila **carska** i **bizantska prijestolnica**. Mnogobrojni **rezervati prirode** zajedno tvore jedinstven krajolik nalik na mozaik. Locirani unutar Parka Delta del Po, rezervati prirode su osnovani radi zaštite predivnog ambijenta koji okružuje Ravennu. Vodeni tokovi, borove šume i slane površine, područja divljine koje nastanjuju izvanredne životinjske vrste i koje možete istraživati pješke, na konju, kanuom ili biciklom i tako otkriti čar tijesnog odnosa grada i područja koje ga okružuje. Na poveznici ispod pronaći ćete web stranicu koja prikazuje predivne slike prirode Ravenne: <https://www.turismo.ra.it/en/nature-seaside/natural-areas/>.

Otvoreni dio Muzeja antičke delte u Comacchiju

Velike kuće od drva i gline bile su karakteristične za jedan od najvažnijih gradova u Sredozemlju: **Spinu**. Privilegirana luka grčkih brodova na Jadranskom moru, bila je to jedna od gradova-država etrušćanske Padanije. Arheološko nalazište, na kojem arheološka iskapanja provode međunarodni timovi, nalazi se na području Stazione Foce, nekoliko kilometara od grada Comacchija, gdje je smješten i **otvoreni dio Muzeja antičke Delte**.

Što je otvoreni dio Muzeja antičke delte?

Povijest i arheologija ne moraju biti ograničene samo na muzeje. Tako u Comacchiju posjetitelji mogu vidjeti povijesne i arheološke nalaze, kao što su ruševine i artefakti, izvan tradicionalnog muzejskog okvira. Otvoreni dio Muzeja antičke delte predstavlja reprodukciju nekoliko **etrušćanskih kuća**, rekonstruiranih i valoriziranih projektima VALUE i VALUE Plus. Slijedeći metode eksperimentalne arheologije, kuća je uređena onako kako je izgledala prije 2.500 godina.

Klikni ovdje da bi otkrio mrežnu stranicu [Muzeja antičke delte](#).

Putovanje u prošlost

Kuće Spine bile su smještene uz sustav kanala i sagrađene od hrastovog i bijelog drveta. Zidovi su bili od prešane sirove gline koja se nanosila na podlogu spetenu od grana i trske, dok su krovovi vjerojatno bili napravljeni od močvarne trske, možda pomiješane sa slamom, prema lokalnoj tradiciji. Unutar kuća postojala je podjela prostora prema njihovoj funkciji: za rad, kuhinju ili odmor. Jedan od glavnih prostora bio je posvećen simpoziju, ukrašen prekrasnim replikama klinē, kreveta na kojem je ležao sudionik simpozija. Simpozij je bio prilika za pokazivanje bogatstva i trenutak velike društvene i kulturne važnosti. Bila je to ceremonija vezana uz kult Dioniza, u kojoj se pilo vino i moglo uživati u glazbi, plesu, poeziji i igrama. Drugi dio kuće korišten je kao skladište za hranu, a vjerojatno i kao prostor za tkanje i rad. I, na kraju, prostor za odmor: u središtu sobe nalazio se ognjište koje je osvjetljavalo i grijalo prostor

Projekt izgradnje kuće u Spina.

ODRŽIVOST: #prirodnimaterijali #valorizacijakulture
#obrazovanje #muzejuronjenuprirodu
#poštovanjaprirode

ZNAŠ LI DA...

SPINA

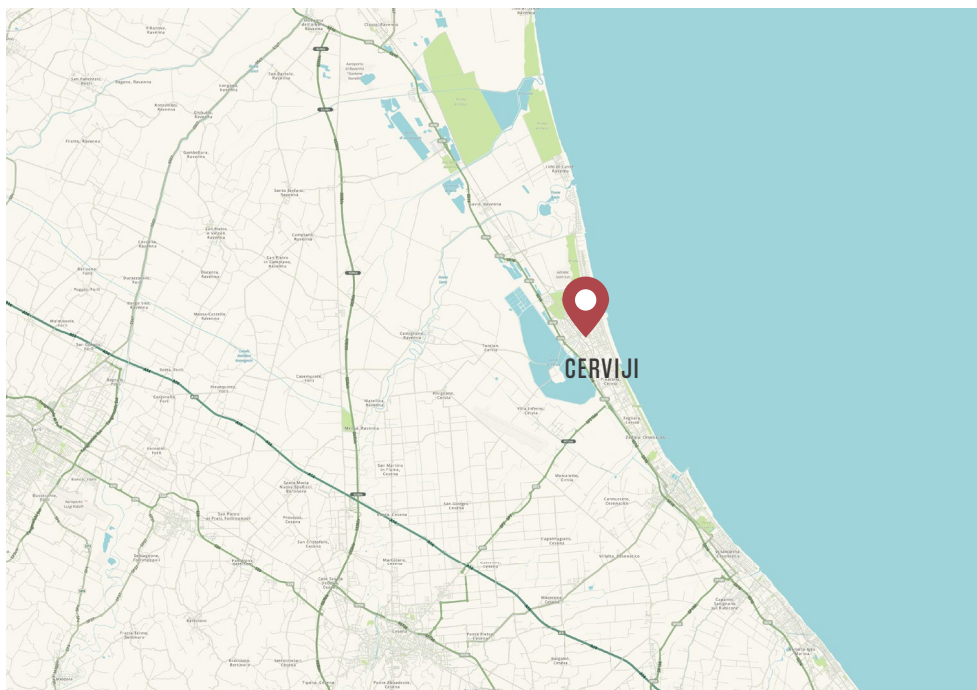
Grad Spina bio je obavljen tajnom tijekom stoljeća i nije se znalo gdje se nalazio taj moćan grad. Tek 1922. godine, tijekom radova na melioraciji močvara Comacchija, slučajno je otkriven. Na svjetlo dana izronile su prekrasne keramičke vaze i brončani predmeti koji su bili sadržani u etrušćanskoj nekropoli. Od tada je započelo arheološko istraživanje koje nam i danas pomaže bolje razumjeti povijest Etrušćana.

Muzej soli u Cerviji

„Mi smo sol zemlje“, „ne imati zrno soli“... samo su neki od izraza koje koristimo s riječju sol. Sol je jednostavan, ali bitan element, i utjecao je na čovječanstvo kroz povijest. No, što sol ima zajedničkog s našim putovanjem? Jedna od stanica na ovom putovanju Zvezdane i Diomeda je **Muzej soli u Cerviji, ili MUSA**.

Što je Muzej soli?

U MUSA možete iz prve ruke doživjeti **kako se sol nekada proizvodila**, uz posebne alate i puno teškog rada! Ovdje ćete pronaći stare alate, fotografije i predmete koji pričaju priču o radnicima soli, ljudima koji su radili u solanama na vađenju soli iz mora. Kao da ulazite u čarobnu tvornicu gdje je slana voda postajala bijelo blago! S projektom VALUE Plus **koriste se nove tehnologije** za stvaranje **taktilnih pločnika i karata** u muzeju kako bi ovo mjesto postalo još posebnije i poboljšala se pristupačnost izložbenih prostora.

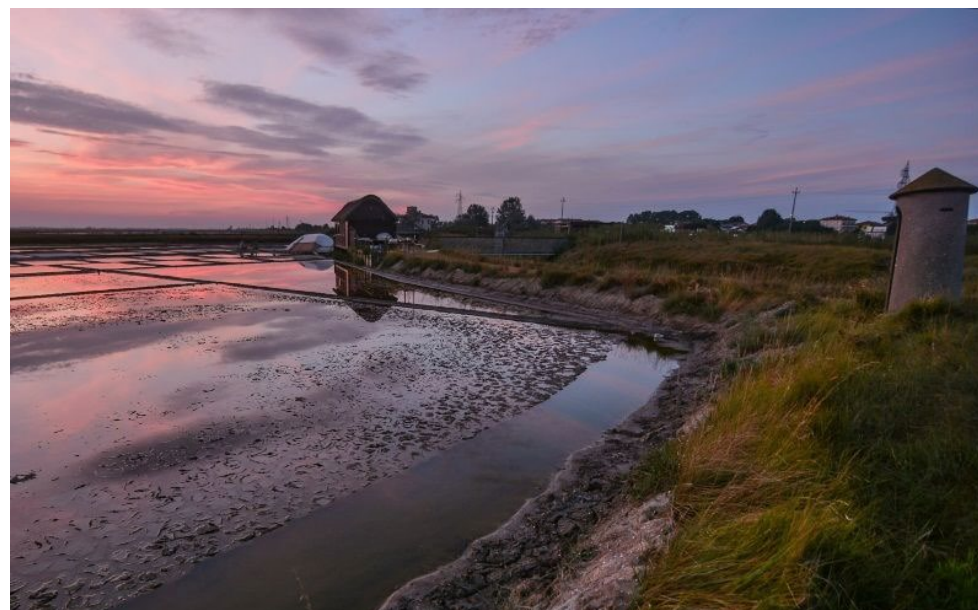
Muzej soli u Cervij

Putovanje u prošlost

Smješten u srcu talijanske Rivijere Romagnole, MUSA je muzej kojim upravljaju radnici solana, gdje možete izravno od tih iskusnih radnika saznati kako je sol promijenila život ljudi i kako se njezina proizvodnja razvijala zajedno s tehnološkim napretkom. U muzeju možete vidjeti **kuće** u kojima su živjeli radnici solana, **brodove** koje su koristili za rad, a možete čak i **kušati** sol koja se danas proizvodi „na isti stari način“. Sudjelujući u tom iskustvu imate izvanredan osjećaj, kao da listate veliku povijesnu knjigu! Osim **vođenih posjeta** na različitim jezicima i na romagnolskom dijalektu, te potrage za blagom u muzeju, možeš postati radnik solane na jedan dan!

**ODRŽIVOST: #sporiturizam #muzejuronjenuprirodu
#valorizacijakulture #obrazovanje #novetehnologije**

Salina di Cervia

ZNAŠ LI DA...

CERVIA U PARKU DELTE PO

Park Delta Po dio je **UNESCO-vih rezervata biosfere MaB**, koji promiče lokalne i međunarodne strategije usklađujući ljudski razvoj i očuvanje prirode. Park predstavlja harmoniju između zemlje i vode u različitim okruženjima: poplavne šume, borove šume i šumska područja koja se smjenjuju s močvarama slatke i slane vode. Jedna od šest stanica Parka je **Solana u Cerviji**, rezervat prirode, područje za gniježđenje mnogih životinja i neizostavno mjesto za ljubitelje promatranja ptica. Na poveznici se nalazi mrežna stranica [Parka Delta del Po](#) blizu Cervije.

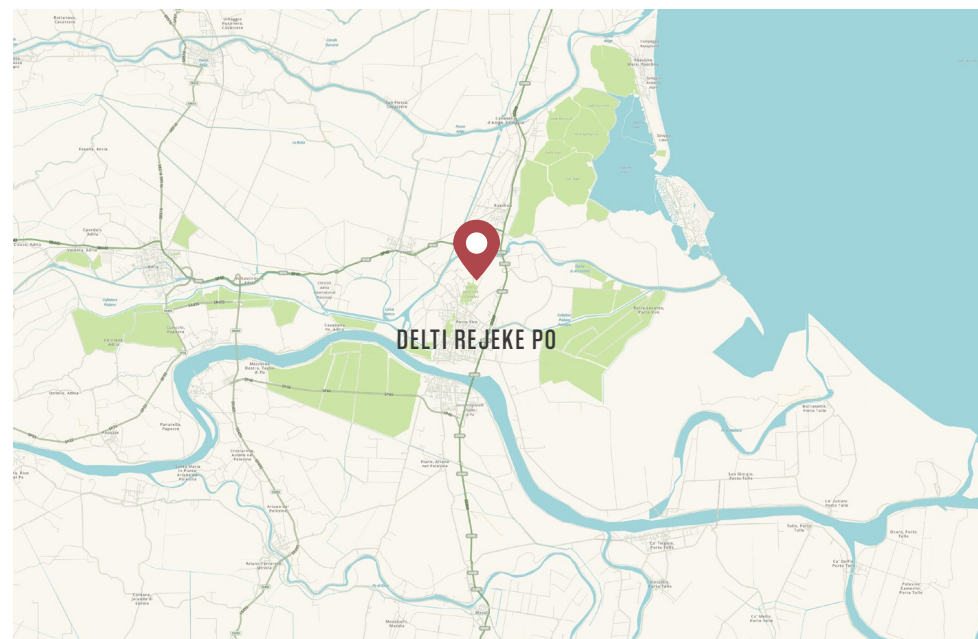
SCOPRI DI PIÙ

Klikni ovdje da bi otkrio mrežnu stranicu [MUSA](#)

Mreža kulturnih središta Veneta

Zamislite **četiri muzeja** i jedan **park** smještene u **Delti rijeke Po** kako udružuju snage da stvore nešto zaista posebno! Dodajte dašak tehnologije, edukativnih aktivnosti i želju za poticanjem novih poduzetničkih ideja i otkrit ćeš kako muzeji mogu postati super-tehnološka mjesta gdje možete učiti, igrati se i otkrivati nove stvari o povijesti. Nastavi čitati kako bi saznao više!

Što je mreža kulturnih središta?

Jeste li ikad čuli za riječ „hub“? Dolazi iz engleskog jezika i znači „središte“ i označava strateško mjesto gdje se ljudi susreću i razmjenjuju ideje. U ovom slučaju, ta središta su **Nacionalni arheološki muzej u Adriji**, **Turistički-kulturni centar i arheološko područje San Basilio**, **Antiquarium u Loreu** i **Muzej dvorca u Porto Viru**. Zahvaljujući projektu VALUE Plus i uz poticaj Parka Delte rijeke Po Veneto, želi se stvoriti mreža posvećena temi „**kopnenih i vodenih putova**“ u etrušćanskoj, rimskoj i modernoj delti rijeke Po. Delta je stoljećima bila naseljeno područje i važno trgovačko središte, još od vremena Etrušćana. U ovoj mreži mladi, turisti, profesionalci i entuzijasti mogu na inovativan način otkrivati, iskusiti i učiti povijest u tehnološki opremljenim prostorima.

Mreža kulturnih središta Veneta

ODRŽIVOST: #sporiturizam #muzejuronjenuprirodu
#valorizacijakulture #obrazovanje #novetehnologije

ZNAŠ LI DA..

BICIKLIZAM U DELTI

Delta rijeke Po je zanimljivo područje i za biciklistički turizam: njime prolazi biciklistička staza „VENTO“, duga 662 km i koja povezuje Veneciju s Torinom. U blizini San Basilio nalazi se i biciklistička staza „ANELLO DELLA DONZELLA“. Saznajte više na posvećenoj [mrežnoj stranici](#).

Putovanje u prošlost

Delta rijeke Po, zahvaljujući svom strateškom položaju i prirodnim resursima, stoljećima je bila **mjesto susreta različitih naroda i kultura**. Sa svojim kopnenim i vodenim putovima, bila je poput drevne autoceste, gdje su se ljudi iz cijele Europe i Sredozemlja sastajali radi razmjene dobara. Bilo je to poput velikog trgovačkog centra na otvorenom, gdje su se mogle pronaći nevjerojatne stvari: od baltičkog jantara, žute fosilne smole, bjelokosti dobivene od slonovih kljova, pa sve do stakla koje je dolazilo s Dalekog istoka. **Grci** su dolazili u potrazi za žitaricama, metalima i jantarom te su susretali **Etrušćane**, vrlo vješte trgovce, i **Venete**. Rimljani su donijeli nove ideje i tehnologije: gradili su ceste, mostove i kanale kako bi olakšali kretanje ljudi i dobara te unaprijedili poljoprivredne tehnike, čineći zemlju još plodnijom.

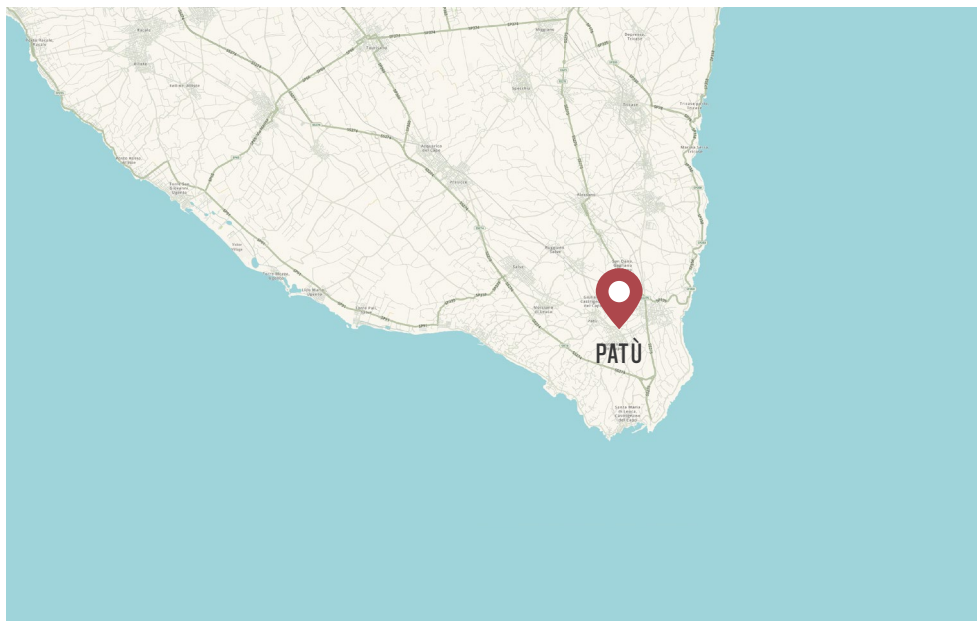

Izložbene dvorane u turističko-kulturnom centru San Basilio

Veretski arheološki muzej u Patù

Ako zaplovite prema najjužnijoj točki apulijske obale stići ćete u Patù, salentsko selo nastalo u blizini drevnog grada Vereta. Ovaj grad, bogat poviješću, pričama i drevnim građevinama, vodi nas u posjet **Veretskom arheološkom muzeju (MAV)**, smještenom u palači Liborio Romano, u povijesnom centru grada, kao dio **Veretskog ekomuzeja**.

Što je Veretski arheološki muzej?

Zahvaljujući važnim arheološkim nalazištima, MAV te uvodi u priče o naseljima Vereta. Ovdje možete pronaći **natpise na mesapijskom jeziku**, prve znakove pisanja na ovom području, koji svjedoče o razmjeni ideja, znanja i vještina u zemlji Mesapijaca.

Kroz projekt VALUE Plus, promiču se i organiziraju **radionice aktivnog** građanstva povezane s ovom drevnom zajednicom, valorizirajući pronađene artefakte i upoznavajući suvremene stanovnike tradicijama bogatih mesapijskih obitelji, pokazujući važnost društvene i gospodarske moći tih drevnih zajednica.

OTKRIJ VIŠE

Klikni ovdje da bi otkrio mrežnu stranicu [MAV](#).

Veretski arheološki muzej u Patù

Putovanje u prošlost

Grad Vereto, drevno Veretum, bio je važno trgovačko središte tijekom grčkog razdoblja. Zbog toga su građani Vereta izgradili **luku** u obližnjem **zaljevu San Gregorio**. Vereto je bio mjesto bitaka i sukoba, toliko intenzivnih da su ga Saraceni uništili u 9. stoljeću s ciljem osvajanja cijelog poluotoka Salento. Ova je saracenska invazija ubrzo zaustavljena i nastao je grad Patù. Ostaci luke, vidljivi na morskom dnu, drevni mesapijski zidovi, rimske vile s bazenima samo su neki od arheoloških nalaza na ovom području.

ODRŽIVOSTI #sporiturizam #valorizacijakulture
#teritorij #odgovornost #obrazovanje

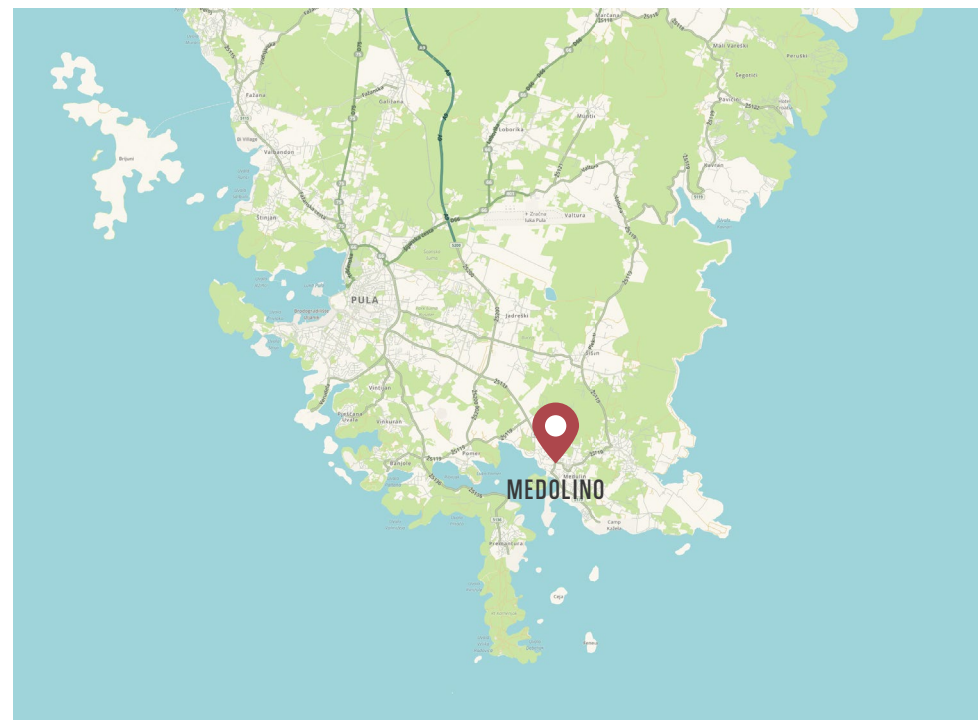
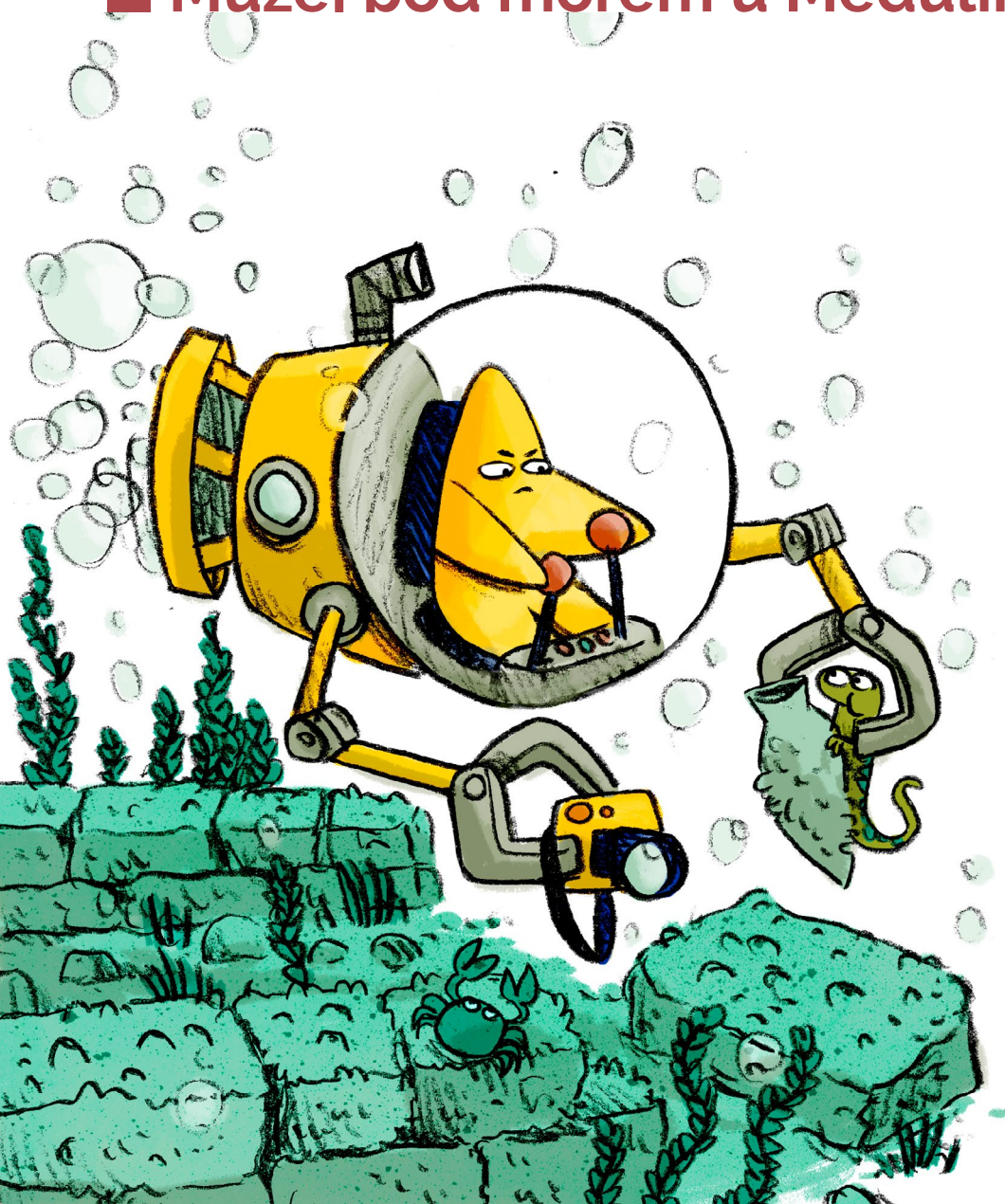
ZNAŠ LI DA...

OPĆINSKI GRB PATÙA

Prema narodnoj predaji, stanovnike Patùa zovu „musci“, što znači mačke. Taj nadimak potječe iz duhovite priče koja ističe **snalažljivost** „patuscija“ (stanovnika Patùa) i daje naslutiti zašto su odabrali mačku za svoj općinski simbol.

Muzei pod morem u Medulinu

Zamisli da plivaš u moru i naiđeš na drevni grad skriven ispod valova. Upravo to možeš doživjeti u **Muzeju pod morem u Medulinu**! Pridružimo se Zvezdani i Diomedu i saznajmo o čemu se radi.

Što je Podvodni muzej?

Muzej pod morem je čarobno mjesto gdje se povijest spaja s morem. Ovdje možete roniti na dah ili zaranjati kako biste istražili **drevne rimske ruševine** i raznolik podvodni svijet ovog područja. Zahvaljujući projektu VALUE Plus, ovaj muzej stvara savršenu ravnotežu između razvoja i lakše pristupačnosti turistima te **očuvanja morskog života**. To je odlična kombinacija i ravnoteža za valorizaciju kulturne i prirodne baštine pod morem, promičući aktivnosti ekološkog obrazovanja i održivog turizma za sve uzraste.

Muzej pod morem u Medulinu

Putovanje u prošlost

Plaža Bijeca, na južnoj obali istarskog poluotoka, unutar općine Medulin, **skriva blago** rimske povijesti ispod svojih voda: drevne ruševine i arheološka nalazišta na morskom dnu. Otkriveno 2015. godine, ovo posebno arheološko područje proteže se na više od 11 hektara, pokazujući povijesni značaj medulinskog zaljeva kao drevnog trgovačkog i industrijskog centra. Među pronađenim strukturama u ovom području vidljiva je **rimska solana**, gdje se iz morske voda vadila sol, dragocjene sirovine u rimsko doba. Osim toga, ostaci **ribnjaka, skladišta i sustava odvodnje** svjedoče o rimskoj domišljatosti u upravljanju resursima i korištenju zaljeva za prikupljanje dobara i trgovinu.

KLJUČNE RIJEČI ODRŽIVOSTI #sporiturizam
#muzejuronjenuprirodu #valorizacijakulture
#obrazovanje #novetehnologije

Detalj plaže Bijeca

ZNAŠ LI DA...

DIVOVSKA ŠKOLJKA!

Jadransko more dom je mnoštvu fantastičnih stvorenja! Među njima, Pinna nobilis (ili velika periska) najveća je školjka u Sredozemnom moru, koja može doseći duljinu do jednog metra! Nažalost, riječ je o ugroženoj vrsti koja je zaštićena i u Hrvatskoj i na međunarodnoj razini zahvaljujući brojnim projektima i aktivnostima. Njezina zaštita je razlog za ponos i zalaganje u Hrvatskoj. Idući put kad budeš na moru otvori oči kako bi možda i ti uočio jednu.

KLJUČNE RIJEČI

ARHEOLOŠKA BAŠTINA

Materijalni ostaci **ljudskih aktivnosti u prošlosti**, uključujući građevine i ljudske tvorevine koje pružaju informacije o povijesnim kulturama.

OČUVANJE

Napori i aktivnosti koje se provode radi **očuvanja i zaštite prirodnih i/ili kulturnih resursa** od propadanja uzrokovanog protokom vremena i utjecajima ljudskih aktivnosti.

Multimedijalni turistički vodič renesansnog Cresa

Želite li znati kako bi bilo virtualno otputovati kroz vrijeme i naći se u starom gradu, punom palača i neobično odjevenih ljudi? Isprobajte ovo čarobno iskustvo sa Zvezdanom i Diomedom uz pomoć multimedijalnog turističkog vodiča grada Cresa.

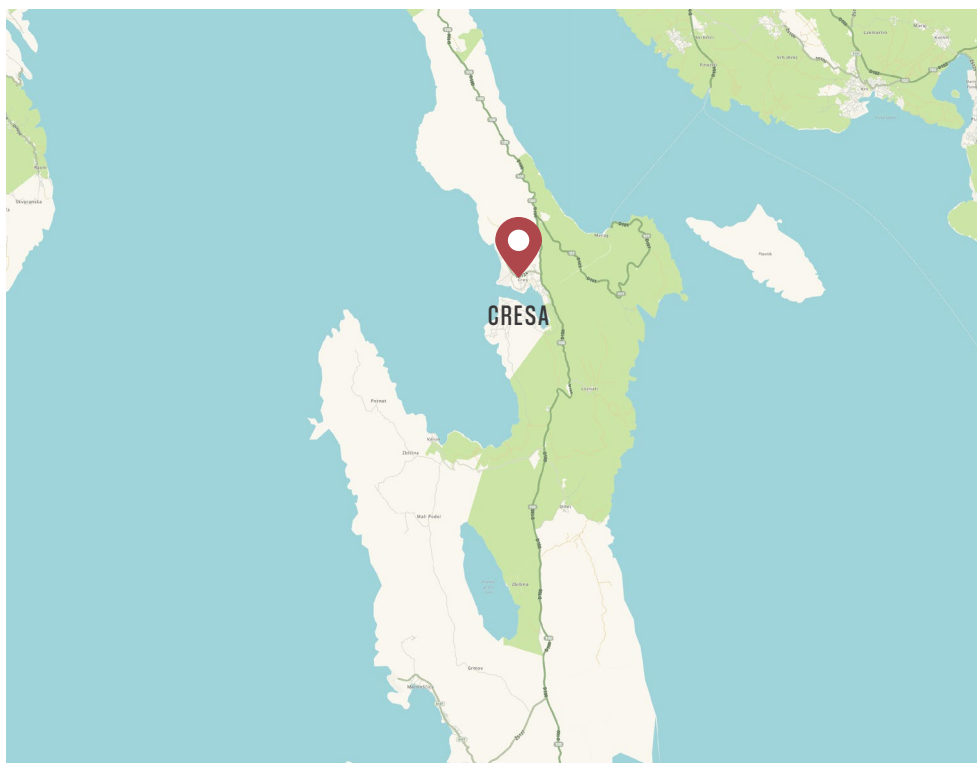
Što je multimedijalni turistički vodič?

To je novi način otkrivanja povijesti s pomoću "VR tehnologije (virtualne stvarnosti)" koja posjetiteljima omogućuje da urone u Cres u doba renesanse. Zahvaljujući projektu VALUE Plus, možete prošetati prepunim ulicama, otkriti kako je izgledao svakodnevni život i upoznati bogatu kulturu stanovnika Cresa.

OTKRIJ VIŠE

Na mrežnim stranicama [Creskog muzeja](#) otkrit ćeš više o povijesti Cresa.

Multimedijalni turistički vodič renesansnog Cresa

Putovanje u prošlost

Grad Cres, administrativno središte istoimenog hrvatskog otoka, ima dugu povijest koja seže još u **rimsko doba**. Ipak, grad postaje glavnim središtem otoka i ubrzava svoj razvoj tek u 15. stoljeću, dolaskom **Mlečana**.

I danas možemo vidjeti znakove ove prošlosti: drevne građevine, crkve i samostane, lođa, toranj sa satom i urbana matrica koja je kroz vrijeme ostala gotovo netaknuta, s kućama koje gledaju na uličice koje kao da su izašle iz bajke.

Na otoku se čuva **Valunska ploča** (11. st.) s dvojezičnim (starohrvatski i latinski) i dvografijskim (glagoljski i latinski) natpisom, rijetkom karakteristikom među arheološkim predmetima iz tog razdoblja

**ODRŽIVOST #sporiturizam #valorizacijakulture
#teritorij #poštovanje #obrazovanje**

Povijesna jezgra Cresa.

JESTE LI ZNALI...

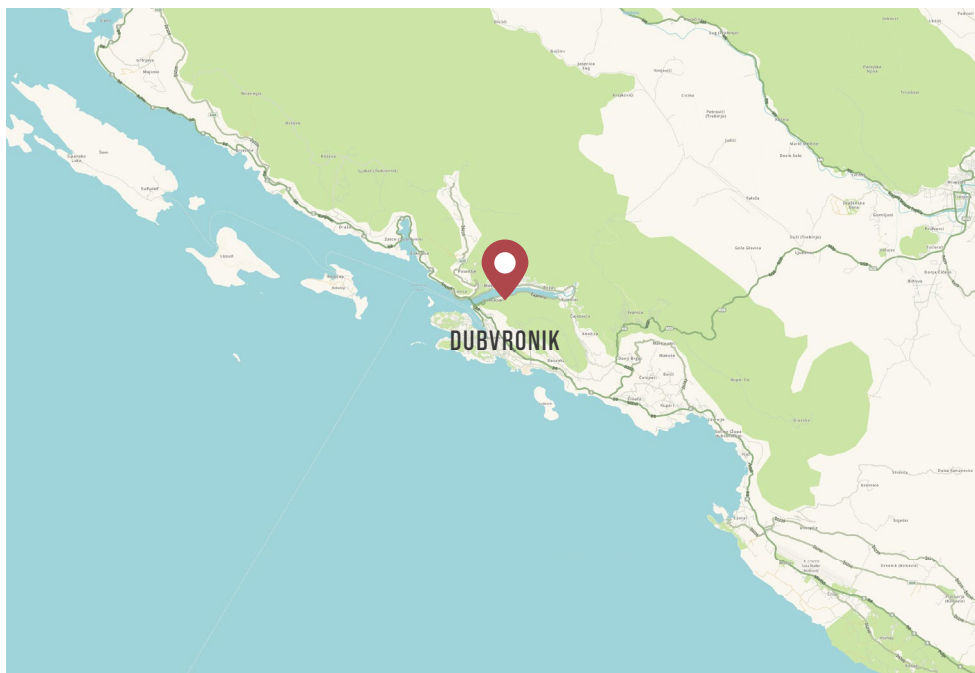
Stanovnici Cresa se danas snabdijevaju vodom iz Vranskog jezera, velikog, gotovo neiscrpnog, prirodnog rezervoara površine 5,5 km² smještenog u središnjem dijelu otoka. Vodovod je sagrađen tek 1953. godine, a do tada se gotovo isključivo koristila kišnica koja se sakupljala u cisternama. Mnoge kuće nisu imale vlastite cisterne pa su, još u doba renesanse, gradske vlasti dale sagrađiti javne cisterne od kojih većina više ne postoji.

Šetnica uz renesansni akvadukt u Dubrovniku

Ako želiš krenuti na prekrasnu šetnju pješačkom stazom kroz povijest i prirodu, ovo je odredište koje trebaš posjetiti! U Dubrovniku, posljednjoj stanici na putovanju Zvezdane i Diomeda, možeš prošetati senzacionalnom **pješačkom stazom** smještenom iznad renesansnog akvadukta. Usput ćete otkriti **prekrasne ljetnikovce**, arhitektonska remek-djela bogata poviješću i šarmom, nekadašnje utočište plemstva.

Što je šetnica uz renesansni akvadukt?

Ova staza omogućuje istraživanje područja izvan poznatog povijesnog centra Dubrovnika, koji je UNESCO-va svjetska baština. Zapravo, ova **jedinstvena šetnica** vodi posjetitelje u otkrivanje novih i manje poznatih mjesta, poput arhitekture **renesansnih akvadukata i drevnih palača** veličanstvenih ljetnikovaca starih plemića. Ova staza pomaže smanjiti prekomjernu prisutnost turista u povijesnom centru, nudeći posjetiteljima **povijesno-kulturnu stazu** koja također „govori“ o prirodi i dobrobiti na otvorenom. Šetajući ovom stazom, možete doživjeti kako je život izgledao prije više stoljeća u ovom izvanrednom okruženju.

Šetnica uz renesansni akvadukt u Dubrovniku

Putovanje u prošlost

Razvoj Dubrovnika i povijest vode u gradu zaista su drevni: voda je tekla iz prirodnih izvora u gradu i koristila se za piće, kuhanje i pranje. Kasnije su izgrađene **privatne i javne cisterne** za skupljanje kišnice s krovova, stvarajući osnovu za istinski održiv pristup! U 15. stoljeću, s razvitkom grada, ti izvori više nisu bili dovoljni i potaknuli su Dubrovačku Republiku da pronade nova rješenja. U početku se voda prevozila **brodovima**. Kasnije su dva talijanska **inženjera**, Onofrio della Cava i Andreucius de Tramonete de Bulbito, dobili zadatak izgraditi veliki **akvadukt** za transport vode iz izvora na brdu Šumet do dvije prekrasne Onofrijeve fontane u središtu Dubrovnika, koje su i danas simbol grada. Tako je Dubrovnik procvjetao i mnoge plemićke obitelji izgradile su **ljetnikovce i seoska imanja** u blizini. Ovaj akvadukt također je simbol mudrosti njegovih stanovnika i povezanosti grada s vodom: životnom snagom, inspiracijom i naslijeđem.

Lijevo je jedna Onofrijeva fontana. Desno je pješačka staza vođena odozgo

KLJUČNE RIJEČI ODRŽIVOSTI #sporiturizam
#valorizacijakulture #očuvanjeprirode
#muzejuronjenuprirodu #poštovanjeokoliša
#pristupačnost

ZNAŠ LI DA...

Lokalna kuhinja duboko je povezana s morem i temelji se na **svježoj ribi i plodovima mora**. Svako jelo priča priču o ribarima i stoljetnim tradicijama u srcu lokalne i sredozemne kulture. Crni rižot, koji se spravlja s crnilom sipe, pravi je specijalitet, dok je bakalar na bijelo, koji se spravlja s krumpirom, klasično jelo, savršeno za posebne prilike. Ako volite školjke, buzara će vas osvojiti: dagnje, škampi i drugi ukusni plodovi mora pirjani u tavi s češnjakom, bijelim vinom i peršinom. Za one koji preferiraju izdašnije jelo, brudet je savršen izbor: bogat i ukusan riblji paprikaš, polako kuhan u umaku od rajčice.

Savršena unija

Nakon tolikih proživljenih pustolovina, Zvezdana je puno naučila. Uz pomoć prijatelja koje je stekla, izgradila je poseban brod, ukrašen nekim suvenirima i uspomenama koje je prikupila tijekom svog putovanja. Sada je mogla slobodno ploviti Jadranskim morem, posjećivati nova mjesta i stjecati nove prijatelje ili istraživati nova mora!

Zvezdana, od nebeske zvijezde, postala je prava (po)morska zvijezda, koja je ostvarila svoj san o životu u moru.

Europa i Europska unija

Kada govorimo o Europi, mislimo na različite stvari: **Europa** je kontinent s mnogo država, a 27 njih odlučilo je pripadati zajedničkom prostoru zvanom **Europska unija (EU)**.

EU je, dakle, zajednica država koje surađuju i koja nastaje kako bi se stvorio prostor bratstva, tako da naš kontinent više nikada ne bi doživio glad ni rat. Bez obzira na našu dob, svi imamo ulogu u izgradnji naše Europe.

Moto EU-a „**Ujedinjeni u različitosti**“ karakterizira način na koji su se Europljani okupili, stvarajući EU, kako bi **živjeli i radili zajedno** za zajedničke ciljeve, obožavajući se pritom različitim kulturama, tradicijama i jezicima na kontinentu.

EU postoji tek nekoliko desetljeća i **nekoliko je puta mijenjala ime**, no povijest njenog formiranja počinje prije nekoliko stoljeća, iz vremena velikih vođa poput Karla Velikog i Napoleona. Oni su pokušavali ujediniti sve zemlje Europe u jednu naciju, iako često po cijenu krvavih ratova. **Vremenska** crta uz tekst odvest će nas u otkrivanje nekih od **glavnih događaja** koji su doveli do EU kakvu danas poznajemo.

9
SVIB

#EUROPEDAY

Dana 9. svibnja 1950. godine, francuski ministar vanjskih poslova Robert Schuman predložio je ideju **novog oblika suradnje** između europskih zemalja **za mir**. Zato svake godine na ovaj datum slavimo #EuropeDay. Provjerite kalendar događanja svoje općine, nacionalnih parkova ili muzeja kako biste vidjeli organiziraju li nešto.

OTKRIJTE VIŠE

Kliknite ovdje kako biste poslušali [Europsku himnu](#)

OTKRIJTE VIŠE

EU: o čemu se radi? [Klikni ovdje](#) i otkrij više o državama EU kroz interaktivnu i zabavnu kartu.

EU fondovi i međuregionalna suradnja

Ako pažljivo pogledamo, možemo vidjeti **EU na djelu svuda oko nas**. Možeš li se sjetiti nekih primjera u tvom području? EU ne utječe samo na svakodnevni život pojedinih europskih građana, već također igra značajnu ulogu u ostatku svijeta: u **trgovini, razvoju i humanitarnoj pomoći**. Zamislimo EU kao veliku slagalicu u kojoj se isprepliću različite priče, kulture, tradicije i potrebe. Sastavljanje ove slagalice nije lako! Na isti način, EU udružuje snage kako bi **ulagao** u brojna područja: **obrazovanje, ekologiju, istraživanje novih tehnologija, poljoprivredu** i još mnogo toga financirajući realizaciju brojnih projekata: izgradnju cesta i mostova, škola i sveučilišta, znanstvenih istraživačkih centara, muzeja, bolnica, tvornica, kao i promicanje razmjena među mladima i zaštitu okoliša.

Upravo u pojedinim **europskim regijama** nastaju, rastu i sudjeluju u gospodarskom razvoju brojna poduzeća. Zbog toga EU osmišljava i ostvaruje programe kojima pomaže **regijama i lokalnim dionicima**.

Radeći zajedno, regije mogu dijeliti svoje ideje, znanja i resurse; bogatije regije mogu tako pomoći i siromašnijima, promovirajući zajedničke projekte. Na taj način, mogu se pronaći kreativnija i inovativnija rješenja, često i u kraćem vremenu. Kao što kaže izreka, 'Zajedno smo jači!'

OTKRIJ VIŠ

Regionalna politika glavna je investicijska politika EU-a. Saznaj što se dešava u tvojoj državi klikom na ovu [poveznicu](#)

Program prekogranične europske teritorijalne suradnje Italija-Hrvatska ili **Interreg Italija-Hrvatska** podržava suradnju između regija koje pripadaju ovim dvjema državama koje graniče na **Jadranskom moru**. EU je upravo ovim alatom omogućio realizaciju projekta VALUE Plus, među čijim je aktivnostima razvijen ovaj edukativni komplet.

Sljedeća stranica posvećena je infografici koja će te upoznati s našim projektom VALUE Plus.

Interreg

Co-funded by
the European Union

Italy – Croatia

Dodatak - Radionica i kviz osobnosti

Završili ste ovo putovanje sa Zvezdanom, vrijeme je da **oživate svoje pustolovine!** Crtajte karte, pišite priče, stvarajte plakate... Neka vas vodi vaša kreativnost! Za provođenje aktivnosti sažetih u nastavku molimo pogledajte odgovarajući odjeljak „radionice“ u **priručniku za učitelje**.

RADIONICA: DNEVNIK PUTOVANJA

Ukratko	Dnevnik putovanja, podsjećajući na povijesne brodske dnevnike putnika iz 19. stoljeća, želi biti alat koji pomaže u interpretaciji i upoznavanju krajolika koji se posjećuje, bilježeći na njemu bilješke, skice i/ili crteže. Aktivnost je osmišljena za OSNOVNU i NAPREDNU razinu.
Rezultat	Prilagodljivi papirnati dnevnik
Tip rada	Samostalan rad

RADIONICA: DNEVNIK PUTOVANJA

Ukratko	Osmišljavanje putovanja, bilo obrazovnog ili rekreativnog, omogućuje eksperimentiranje te sudjelovanje u organizacijskim aktivnostima i skupnom radu. Aktivnost dizajnirana za NAPREDNU razinu
Rezultat	Skupni dosje uključujući prijedlog putovanja ili prijedlog školskog izleta
Tip rada	Skupni rad

A sada, **ispuni kviz** osobnosti koji predlažemo u nastavku: nakon što su pitanja kviza projicirana, svatko će samostalno označiti svoje odgovore. Nakon dovršetka kviza, rezultati se provjeravaju u razredu te zajedno čitaju različiti opisi na **sljedećoj stranici**. Dakle, kakav si ti turist?

Kviz: Kakav si turist?

1. Koju vrstu destinacije bi želio/željela posjetiti na svom odmoru?

- a) Održive destinacije poput onih okruženih prirodom...
- b) Poznate i trendi destinacije.
- c) Prikladnu i obližnju destinaciju.

2. Koja te aktivnost najviše predstavlja tijekom tvog putovanja?

- a) Vođene ture koje poštuju lokalne zajednice.
- b) Popularna iskustva na poznatim mjestima bez previše brige o njihovom utjecaju.
- c) Preferiram nekoliko aktivnosti te ostatak vremena provodim opušajući se.

3. Kako se krećeš tijekom svog boravka?

- a) Koristim javni prijevoz ili bicikl kako bih smanjio utjecaj na okoliš.
- b) Često uzimam taksije ili unajmljujem automobil.
- c) Uglavnom ostajem u hotelu ili blizu njega.

4. Kako se ophodiš s otpadom tijekom svog putovanja?

- a) Nosim bocu vode sa sobom te pokušavam proizvesti što manje otpada.
- b) Koristim jednokratne boce te pakiranja koja bacam gdje god mi je zgodno.
- c) Sve bacam u hotelu te se ne brinem previše.

5. Koji ti suveniri najviše odgovaraju?

- a) Ručni radovi lokalnih stanovnika.
- b) Brendirani predmeti ili vrlo uobičajeni suveniri.
- c) Preferiram ne kupovati ništa.

6. Što voliš jesti tijekom svojih putovanja?

- a) Lokalnu hranu temeljenu na održivim proizvodima.
- b) Poznate lance, brzu hranu ili trendi restorane.
- c) Jedem gdje god i kad god trebam ili ostajem u hotelu.

7. Sudjeluješ li u iskustvima s životinjama?

- a) Samo ako su organizirana na etičan način prema životinjama.
- b) Tražim uzbudljiva iskustva, poput jahanja slona ili fotografiranja s tigrovima.
- c) Nisam zainteresiran/zainteresirana za te aktivnosti.

8. Kako se ponašaš prema lokalnoj zajednici?

- a) Poštujem običaje i/ili razgovaram s lokalnim stanovnicima kako bih saznao/saznala više o njihovoj kulturi.
- b) Samo fotografiram, ne brinući previše o tradicijama.
- c) Izbjegavam interakcije i preferiram biti sam.

9. Kako se ponašaš u prirodnim mjestima?

- a) Pratim staze i ne ostavljam nikakav trag svog prolaska.
- b) Istražujem slobodno, ponekad čak i u neovlaštenim područjima.
- c) Rijetko posjećujem prirodna mjesta; radije ostajem u gradu.

10. Da li bi sudjelovao/sudjelovala u organiziranom putovanju?

- a) Da, pod uvjetom da poštuje okoliš i kulturu.
- b) Da, posebno ako uključuje sve glavne atrakcije u kratkom vremenu.
- c) Radije istražujem malo i samostalno.

11. Kako reagiraš kada je mjesto pretrpano?

- a) Više volim manje pretrpane alternative.
- b) Nastavljam bez problema, normalno je da su poznata mjesta puna.
- c) Žalim se i tražim da radimo nešto drugo.

12. Što pokušavaš ponijeti kući s putovanja?

- a) Jedinstvene uspomene, uz veću kulturnu svijest.
- b) Puno suvenira i fotografija za pokazivanje prijateljima.
- c) vOdmor i malo toga drugog.

Kakav si turist?

Profil s većinom odgovora "a"

Ti si **održivi turist**! Cijeniš održivi turizam i poštuješ zajednice i okoliš. Ti si inspiracija svojim prijateljima i suputnik kojeg bi svatko poželio, posebno Zvezdana!

Profil s većinom odgovora "b"

Ti si **Diomedov tip turista**! Voliš popularna mjesta i trendi iskustva, no mogao/mogla bi početi razmišljati o smanjenju svog utjecaja donošenjem održivijih izbora.

Profil s većinom odgovora "c"

Ti si **turist bez stresa**! Najviše se voliš opustiti i raditi što manje aktivnosti, bez previše pitanja. To je također u redu, no možeš pokušati obogatiti svoja putovanja.

Rječnik

BIORAZNOLIKOST

Ili biološka raznolikost, je raznolikost oblika života na Zemlji.

EKOLOGIJA

Grana znanosti koja se bavi interakcijama i njihovim učincima između pojedinih organizama i okolnog okoliša, na svim razinama organizacije: od organizma do razine ekosustava.

EKOTURIZAM

Od „eko“ što znači „stanište, prebivalište, prirodni okoliš“, to je „način putovanja u prirodna područja, čuvajući okoliš i podržavajući dobrobit lokalnog stanovništva“.

PRIRODNI I ANTROPOGENI ELEMENTI

Prirodni elementi su oni elementi krajolika koje ljudi nisu mijenjali. Neki primjeri su more, planine, brda, šume, močvare, livade itd. Antropogeni ili ljudski elementi su elementi krajolika koje su ljudi izgradili ili izmijenili. Neki primjeri su kuće, ceste, brane, zidovi i ograde, tvornice, mostovi, žičare, luke itd.

IZLETNIK

Netko tko putuje iz svog uobičajenog mjesta boravka samo na jedan dan, bez noćenja u posjećenoj destinaciji.

GPS

GPS ili Globalni položajni sustav je „globalni položajni sustav“ za određivanje geocentričnih koordinata u odnosu na položaj bilo koje točke na ili iznad Zemljine površine. To je najnapredniji radionavigacijski sustav dostupan za brodove, zrakoplove i bilo koje drugo pokretno vozilo, kao i automobile ili osobu koja pješaci.

STANIŠTE

Kopneni ili vodeni prirodni okoliš u kojem postoje fizičke karakteristike i uvjeti okoliša koji omogućuju život određenoj skupini organizama. Primjer je močvara.

ORIJENTACIJSKO TRČANJE

Također nazvano orienteering, je sport čiji je cilj završiti u najkraćem mogućem vremenu rutu definiranu obveznim prolaskom kroz određene kontrolne točke, koristeći samo kompas i posebno nacrtanu topografsku kartu.

PREKOMJERNI TURIZAM

Prekomjerni turizam je negativan učinak „na destinaciju, ili njene dijelove, koji pretjerano i negativno utječe na kvalitetu života [...] građana i/ili kvalitetu iskustava posjetitelja“. Prekomjerni turizam se stoga događa kada masovni turizam čini određena područja neodrživima na ekonomskoj i društvenoj razini.

KRAJOLIK

Definiran Firentinskom konvencijom, je „određeni dio teritorija, kako ga percipiraju populacije, čiji karakter proizlazi iz djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika i njihovih međusobnih odnosa.“

USLUGE EKOSUSTAVA

Sve koristi koje ljudi dobivaju od prirode.

ODRŽIVI RAZVOJ

Održivi razvoj je način potrošnje koji poštuje okoliš: zadovoljavamo svoje trenutne potrebe, ali također mislimo na one koji će doći nakon nas. Važno je ostaviti čist planet za buduće generacije. Održivi razvoj je način usklađivanja ekologije, ekonomije i života u društvu.

TURIZAM

Pojam turizam dolazi od francuskog tour, što znači „obilazak“, „putovanje“ i je „ukupnost aktivnosti koje ljudi obavljaju tijekom svojih putovanja i boravka u mjestima različitim od njihovog mjesta boravka, u razdoblju od najmanje dva dana (minimalno jedno noćenje) do jedne godine, zbog odmora, posla ili drugih razloga“ – definicija Svjetske turističke organizacije (UNWTO).

TURIST

Turist je netko tko putuje na mjesto različito od onog gdje obično živi i mora također prenoćiti, tj. ostati preko noći na destinaciji.

Bibliografija i popis mrežnih stranica/izvora

Adria. Guida al Museo Archeologico Nazionale, Quaderni della Direzione regionale Musei Veneto, 7, Venezia 2021.

Archeologia a San Basilio. Work in progress, Atti della Giornata di Studi (Padova, 19 gennaio 2024), Padova 2024.

ASviS (2022), Target 4.7. Educazione allo sviluppo sostenibile e alla cittadinanza globale, Roma ISBN 979-12-80634-12-2.

Bilen, M. (2006): Turizam i prostor – ekonomsko-geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, str. 39.

Carpenter Thomas H. Lynch e Robinson Kathleen M., The italic people of ancient Apulia, 2014, https://books.google.it/books?id=WmSnBAAQBAJ&pg=PA2&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.

Commissione europea, Direzione generale della Comunicazione, Europa + insieme!, Ufficio delle pubblicazioni dell'Unione europea, 2023, <https://data.europa.eu/doi/10.2775/953294>.

CONSIGLIO D'EUROPA - (CETS NO. 199) FARO, 27.X.2005, Convenzione quadro del Consiglio d'Europa sul valore dell'eredità culturale per la società.

Decision on adoption of the Waste Management Plan of the Republic of Croatia for the period 2017-2022, Official Gazette No. 3/17, Decision on Adoption of Amendments to the Waste Management Plan of the Republic of Croatia for the period 2017-2022. year, Narodne novine 1/22.

Dodaro G., Dalla Libera L., De Marchi M. (a cura) (2015), Turismo e Natura 2000 tra opportunità ed esigenze di tutela. Esperienze di Carta Europea del Turismo Sostenibile (CETS) in 9 Parchi Nazionali, Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare, Federazione Italiana Parchi e Riserve Naturali, CLEUP, Padova.

Ferrari Silvia, Parco Regionale Valle del Lambro, Collana i quaderni del parco. Educazione ambientale: Imparare a vedere per imparare ad agire.

Giacometti Ebe, Iacono Maria Rosaria, Riggio Aldo, Turismo sostenibile e scuola. TRA RICERCA E INNOVAZIONE VERSO UN ECOSISTEMA CULTURALE. GANGEMI EDITORE spa, Italia Nostra onlus. ISBN 978-88-492-7542-1.

Historical landscape as a foundation for the development – Heritage survey, Local Development Pilot Project – Island of Cres, OTRA: Island Development Agency.

Island of Cres, Territorial Diagnosis, Local Development Pilot Project – Island of Cres OTRA: Island Development Agency, Cres, May 2014.

Javna ustanova „Regionalna razvojna agencija Primorsko-goranske „PLAN RAZVOJA OTOKA PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE ZA RAZDOBLJE 2022.-2027. GODINE – ANALIZA STANJA, Rijeka 2023.

Koncani Uhač, I., & Lorencin, L. (Eds.). (2020). Muzej pod morem [Brochure]. EKO MORE – Medulin.

Mele Anna, Regione Emilia-Romagna, David Bianco, Ente di Gestione per i Parchi e la Biodiversità – Emilia Orientale. Educare ai paesaggi. 2021 REGIONE EMILIA-ROMAGNA.

Mori Luca, Schir Emanuela, Catalogo Sette idee per un'educazione al paesaggio, nel paesaggio. Scopriamo il paesaggio con gli Ecomusei "La cura del paesaggio come pratica di cittadinanza attiva". Un progetto degli Ecomusei del Trentino, aprile 2021.

National Archaeological Museum of Adria Thematic Guide Book <https://museiveneto.cultura.gov.it/musei/museo-archeologico-nazionale-di-adria/informazioni-e-orari>.

Nature Protection Act, Official Gazette 80/13, 15/18, 14/19, 127/19.

<https://www.viaggiarelibera.com/vademecum-del-turista-responsabile/>

<https://ecobnb.it/blog/2022/03/viaggio-sostenibile-buone-pratiche/>

<https://www.geopop.it/la-bussola-cose-invenzione-origine/>

<https://www.treccani.it/enciclopedia/mar-adriatico/>

<https://www.raicultura.it/raicultura/articoli/2020/10/Che-cose-il-patrimonio-3c1eb0bd-ec7d-4fee-9f89-e5c52bc31e3b.html>

<https://unric.org/en/sdg-1/>

<https://ravennantica.it/cosa-vedere/mar-museo-darte-della-citta-di-ravenna/>

<https://catalogo.beniculturali.it/itinerario/banchetto-e-simposio-etruria>

R. Auriemma, Approdi minori del Salento: alcuni dati della ricerca archeologica subacquea, in C. Zaccaria (a cura di), Strutture portuali e rotte marittime nell'Adriatico di età romana, Atti del Convegno (Aquileia maggio 1998), «Antichità Altoadriatiche» XLVI, Trieste-Roma 2001, pp.415-429.

R. Auriemma, Archeologia della costa salentina: l'approdo di Torre S. Gregorio, «Studi di Antichità» 11, 2003, pp. 127-148.

R. Auriemma, Salentum a salo. 1. Porti e approdi, rotte e scambi lungo la costa adriatica del Salento. 2. Forma Maris Antiqui, Collana del Dipartimento di Beni Culturali dell'Università di Lecce, Settore Storico-Archeologico, Mario Congedo Editore, Galatina 2004.

M. Sammarco, voce San Gregorio. In Bibliografia Topografica delle Colonie Greche in Italia, XVIII, Scuola Normale Superiore di Pisa, Pisa-Roma-Napoli 2010, pp. 34-36

M. Sammarco, voce Vereto. In Bibliografia Topografica delle Colonie Greche in Italia e nelle Isole Tirreniche, XXI, Scuola Normale Superiore di Pisa, Pisa-Roma-Napoli 2012, pp. 817-825.